नं.५५

दर्पदलन

नं० ३३६

12

[illegible]

5300
56

दर्पदलनकाव्यम्

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ महाकविश्री
क्षेमेन्द्रविरचितं दर्पदलनं प्रथमो विचा
रः ॐ प्रशान्ताशेषविघ्नाय दर्पसर्पापस
र्पणात् समामृतनिधानाय स्वप्रकाश
विकासिने । संसारव्यतिरेकाय हृतो
लोकाय चेतसः प्रशमामृतसेकाय वि
वेकाय नमो नमः २ युग्मम् क्षेमेन्द्रः
सुहृदां प्रीत्या दर्पदोषचिकित्सकः स्वा
स्थ्याय कुरुते यत्नं मधुरैः सूक्तिभेषजैः ३
। पुस्तकद्वयम् कुलं वित्तं श्रुतं रूपं शौर्यं दानं
स्य दर्पदलनस्य तपस्तथा प्राधान्येन मनु
काश्मीरमहारा ष्याणां सप्तैते मदहेतवः ४
जाश्रितैरस्मत्सुहृत्तमैर्ज्योतिर्वित्तमश्रीविश्वेश्वर
शर्मभिः प्रहितम् पुस्तकद्वयमपि काश्मीरलि
खितं नवीनं नातिशुद्धं च तत्र प्रथमं २४ पत्रात्मकं
क॰ संज्ञकम् द्वितीयं ३३ पत्रात्मकम् ख॰ संज्ञकं
ज्ञेयम् तृतीयमपि पुस्तकं जयपुर एव राजगुरुभट्ट
लक्ष्मीदत्तसूनुभट्टश्रीदत्तसंग्रहादुपलब्धम् तच्च त्रु
टितप्रथमपत्रं तृतीयविचारपर्यन्तमेव वर्तते मध्ये
मध्ये च जलादिदोषेण शीर्णतामुपगतमस्ति
तच्च ग॰ संज्ञकम् अत्र क॰ पुस्तके सर्वत्र विचा

ग्रहंकाराभिभूतानां भूतानामिव देहिनाम्
हिताय दर्पदलनं क्रियते मोहशान्तये ५
कुलं कलंकलयतां मोहान्मिथ्याभिमानि
नाम् तत्र कोऽयं न जानीमः स्वच्छग्रीवात्र
हगृहः ६ कुलस्य कमलस्येव मूलमन्वि
ष्यते यदि दोषपङ्कप्रसक्तान्तस्तदा वपुः
प्रकाशते ७ यथा नाम्नतरङ्गस्य नशाक
जाम सूच्यते तथा गुणवतः सूत्रनिर्गुणा
त्कुलोद्भवः ८

णन्ते नीतिपद्धतौ इति ग्रन्थस्य नामोपलभ्य-
ते ख॰ग॰पुस्तकयोस्तु दर्पदलनमिति २ यमः
शमनियानाय ख॰ ३ प्राध्यास्मतः ख॰ ४ नीति
पदवी क॰ ५ मिथ्यामोहाभिमानिनाम् क॰ ६
दोष॰ पङ्कप्रसक्तोस्तदा क॰ दोषः पङ्कप्र
सक्तोन्ता" दा ख॰ ७ प्रदृश्यते ख॰ ८ शा॰
ल्कायज्ञातसूच्यते क॰ ९ तद्गुणेऽद्भुतः ख॰

८ एकस्मिन्सर्वप्रभवः कुले यज्ञावरस्तुतः
२ अपरः पापकृन्मूर्खः कुलं कस्यास्तु वर्तते १
लोके कुलाकुलं तावद्यावत्स्वे समन्वयः
गुणप्रभावे विच्छिन्ने समाप्ते सकलं कुल १'
कुलाभिमानः कोऽप्येषां जङ्गमस्थानजन्म
नाम् कुलीनस्याकुलीनस्य नवदारिस्था
लजयो कुलाकुलकषायेषां जन्मनोऽति
मात्राः स्त्रियः ॥ किं कुलीनाकुलीनाग्र
याल्लारैः प्रलापिनः १२ गुणवत्कुलजा
तोऽपि निर्गुणः केन पूज्यते दोषी कुलो
द्भवायेनुर्वस्याकस्योपपद्यते १३ स्व
यं कुलकृतं तस्माद्धि चाधमजातोऽमदः
गुणाधीनं कुलं ज्ञात्वा गुणेष्वाधीयतां म
तिः १४ मूलान्वेषणविन्यस्मानमतिश्च
नास्त्यवश्यं कुलम् स्त्रीणां यत्र परंप
रैव तत्तत्संतानं तत्क्रमम् १५ ॥

१ अन्त्यश्च पापकृत् ख. २ जनानां स्यात्
ख. ३ भूमौ लीनस्य ४ ॥

एतां सा कृतकप्रपञ्चरचना लज्जावती
नापरः संसक्तस्मरगूढगूढचरितं तन्ने
नजानाति कः १५ कुलाभिमानाभरण
स्य माता पितामही वा प्रपितामही वा
यौ पित्वभावेन यदि प्रदुष्टा तदेष दोषः
कुलमूलघातः १६ सूर्यवंशे त्रिशङ्कुः
र्यस्य गोत्रे सोऽभून्महीपतिः दिलीपरघु
रामाद्याः क्षितिपास्तत्कुलोद्भवः १७ म
मजो सोमवंशपानीयः पूर्वपुरूरवा बुधः
गुरुतल्पे मच्चन्द्रस्य जातो जगति विश्रुतः १०
कन्यायामसतयः कर्णः क्षेत्रजाः पाण्डुन
न्दनाः सामान्यकुलवर्णाभिः किमस्माभिः
प्रयोजनम् १८ मथुरायामभूत्पूर्वं ब्राह्म
णः श्रीमतां वरः यज्ञाश्रुतनिधिर्नाम श्रु
तिमान्विश्रुतश्रुतः २० तस्य सुकालतानाम
मप्राप्तवंशसमुद्भवा बभूव वल्लभा पत्नी
लावण्यललिताकृतिः २१ तस्यां तस्या
भवत्कालेन सूनुः सगुणाग्रणीः ॥

८ पुत्रस्तेजोनिधिर्नामविद्याविमलदर्प-
१ णः २२ सधीमान्वेदविद्वाद्वीकविःस
वैकलालयः सभास्वविद्वद्गोष्ठीचक्रेलः
ज्ञयावनतंशिरः २३ तद्दर्पदोषत्स्वरि
तेग्रीवास्तम्भयुतंरहः प्रशमायपिता
स्यैहास्यच्छवक्तुंप्रचक्रमे २४ पुत्रमि
थ्याभिमानेनकिंप्रयातोऽसिमूढताम्
यस्माद्विद्वदाम्मूढः पूज्यपूजासुलज्जसे
२५ नास्त्युपायःसंसारेदर्पस्यप्रति
पातिनाम् मूढतांनाक्रियतेयेनतत्प
दस्तावलंबनम् २६ कष्टकेनोपदि
ष्टेनविनष्टविनयस्मृतेः मदःसाधु
जनानिष्टःकुलविद्यायनोद्भवः २७

पार्थ्येव क·ख·५ संसक्ता स्वरूढप्रूढ ख·६
कलाभिमानिनश्चार्थः ७ यत् क·१ समभवत्
ख·२ सगुणाग्रणीः क·३ विपुल ख·४ स
वैगुणानिर्वोढा ख·५ कलामयः ख·६ विद्व
द्गों चक्रे लज्जावनतानन क·७ कष्टः
क·८

अस्थिरः कुलं संचयः सदा विद्या विवादि
नी संदेहो मोहाय मिष्टैव सुहृत्तेनियंत्र
णे एतदेव कुलीनत्वमेतदेव गुणार्जने
यत्नैदेव सतां सद्भिर्विनयावनतं शिरः २९
यदेव विदिता विद्या सत्समेवाद्वयथनं
अकलंकविवेकानाशीलमेवामल
कुलं अभोगस्य भगाभूतिर्दैन्यथव
लं कुलं अदर्पविद्यादविद्या भवसम्भवत
वेतसी हर्षः कस्य न दोषाय प्रीतिः क
स्य न भूतये दर्पः कस्य न पाताय मौत्र
सेकस्य न सुता स्यागिनां किं दरिद्रेण
किं कुलीनेन पापिना लुब्धेन किं करद्ये
णदर्पाद्येन तुयेन किं वेदायते लघुद्र
वः प्रदानेहरणायते दर्पभूतामिभूतस्य
विद्यामोक्षप्रतापते २४ गुणिनां
मत्सराः शतैर्लब्धानां मतिर्यावकः सर्व
एव सदर्पाणां न कश्चित्प्रियवादिना २५

अगल्भोऽयं कलोद्भवः क १ सुचिरः क सुशि
रः ख १ इदमुत्तरार्धं क पुस्तके नास्ति ॥
कुलार्जनम् क १२ कथैव ख ॥

८ तस्मात्कार्यस्त्वया पुत्र नाहंकारः कदा
४ चन: दर्पाक्रीवः किलोग्रणमोहग्राहैः
णगृह्यते ३६ वणो नात्रतिशालिनाग
णगणेनानन्यसमत्कारिणा रूपेण
तिमनोहरेण महता वित्तेन हतेन वा
रोहन्मोहमहातरुर्मदमयः संजाय
तेयः सदा न स्यादीदृक्छुद्रहृच्छमूलदल
नेकार्योऽभियोपस्त्वया ३७ गुणैर्वना
दंपुत्रप्राप्तश्रीरपिमाकृथाः संपूर्णो
पिघटः कूपाहुणोच्छित्रः पतत्यधः ३८
कुलाभिमानंत्यज संहताग्रथनाभि
मानंत्यज हृदयन्तु विद्याभिमानंत्य
जपाणरूपरूपाभिमानंत्यज काललि
लं ३९ पुत्रप्रयत्नेन विबोधितोऽसि तत्व
वसित्वयदि दर्पमोहः तदैषतेयास्यति
शल्यभावं तीव्राभितापप्रसवोऽभिमा
नः ४० विभूतिनलिनीगजः स्वजनमा
नभङ्गाशनिर्निपातपथ्यदीपिकः स्थिक
१ सौख्य पिप्लायते क २ न्तेतेन त विद्रमूमाहूसः
वितेन क ३ भयं श्लोक क पुस्तके नास्ति ४ संद
ताग्य क संदताङ्कः व

पापाशयनवज्वरस्मारितचन्द्रविंबोद्ब
दः सदासमदचेतसागुणविनाश
हेतुर्मदः ४१ श्रुतिस्मृतेयंपद्धतिनि·
स्मृतास्मात्सर्वेनपाकेविरमंयदिस्या
त कुलार्थविद्यादिकृतोऽभिमान
स्तैर्दैवतेस्याज्ञविडंवनीयः ४२ श्री
हेवादीविद्यापरिचयगुरुः सर्वविद
ब्रा महमानीवाणीप्रसरपरिपाके
नस्तकविः अहंलीलाहंसः कुवल
यदृशांमानसचरः कोऽसन्तः पुस
मितिमदपिस्याचः परिचयम् ४३
लक्ष्मीः लग्नाः हृदयवतीपरिरक्षिता
पिकायोऽप्यपायनिचयस्यनिकाय
एव संभोगयोगस्तवसंगतिरप्यत
थ्यामिथ्याभिमानकलनाघनपष
प्रापः ४४ इस्तकोऽप्यसकृत्मित्रा
लीलामीलितलोचनः ॥

८ मयैव मम हृत्स्थीववेगाद्गणिनाङ्कु
५ शः ४५ पादेन हन्ति मालिखेन्ति सं
5 मदाः कोपोस्मिनिःस्वासिनसिर्थर्गिज
त्वनिशीहलोर्विद्यति मूमङ्गभीमंग
त्वम सखेदाङ्गुलिकन्दलीनिकषणे
लापहृल्लाटत्वचः कम्पन्नोहितमन्त्र
वादसमयेभूताभिभूताइव ४८ स
कदाचिद्दृढाक्षप्रथ्यितेभुजवकोत
कोत प्रतस्येस्तरमाफलवपस्यपृह
भुत्सवे ४७ तेनलीहणप्रतोदनचो
द्यमानःपुनःपुनः त्वरस्वीत्रक्षथ्या
नोऽभूत्स्वदारत्नतजोवितः ४९ स्तुता
सुःकश्चित्क्लेशाःसरस्वतोवितसंनया
स्रोःवदत्संशुत्वोयातांगर्देभीजननीति
जा ४९

१ ग्रंथपादः ख· पुस्तके त्रुटितः २
हेलाहंसः क· ३ मङ्गतिः ख· ४ हितवादा
मन्त्रः क· स्तुतासः क· सुतोत्सः ख· ६
स्वसरोचिन्न क·

मातर्ब्राह्मणपुत्रोऽयं पयपश्यमामयमा
शय: विदारयन्स्ततोदैनवहस्तेन हस्त
मुक्तः ९० किं करोमि यमेनाहं ल
ब्धोऽनेनदुरात्मना अवटेपातया
म्यनं तं तु श्वभ्रे क्षिपामि वा ९१ इमा
नेराविणपुत्रं मास्नुनेत्राय गर्दभी
तमुवाच संतापस्नेहसंक्रान्तताः
यथा ९२ वैह्नंतं मेदं पुत्र मर्हस्स वि
धमाख्यथाम् अस्यनास्ति वहुदयो
हारुणो करुणाकरः ९३ यो हि सू
द्रेण जातोऽयं ब्राह्मण्यां ब्रह्मवर्जितः
पाङ्कत्वं न जानाति चाण्डाल चे
ष्टितः ९४ दयादरिद्रहृदयं वचः क्रू
कर्कर्कशाम् योनिसंकरजाता
नामेतत्स्यात्सलक्षणम् ९५ नव
नीतोपमावाणीकरुणाकोमलं म
नः एकवीजप्रजातानां भवसवत

२ न्तेष्विरः ८८ रतिकण्टकाटोपको
८ पाटकारणैर्वैरवाः नश्यतिनरद्धो
ट्टैस्मापकैर्विज्ञातितथाशठः स्वर्ण
रसिकतालोलः सेवाश्रितान्नवा
मन्यते गुणिवृक्षकृन्तेगर्वोन्मान
खर्वगलः खलः ८७ इतिब्रुः मह
माकर्णेगिरं भीवचने द्विजः सर्वे
प्राणिस्वनाभिन्नः संमोहाभिहतो
ऽपतत ८८ सलब्धसंज्ञः सुचिरा
न्मोहस्फूर्जद्विवशतः नमाज सा
हसादर्पनष्टाविलकुलोन्नतिः
८९ संमूर्छितो विबोधवसंगता
मासान्तिकम् यथाक्रान्तनिवेश
स्थैर्समर्वपप्रच्छतं राह्नः ९० ॥

१ विहन्त खि० २ समन्ततापा क० ३ पता
हुवति क० ४ प्रसूतानां भवत्येव खि० ५
खर्वोर्जितविवेकलः क० ६ मोहस्फूर्जत खि०

न तु समागम्य हृत्तेन दृष्टा सा तेन शापिता
अयोग्यवीतमवद्दैहलक्ष्मललिता
ह्रैः ९१ लज्जाकरमसत्कर्म कथ्यते
त्कथ्ययामि ते संसारादपि सासूयं
हृतं स्त्री विवेष्टितं ९२ अपि कुञ्जरक
र्णाग्रादपि पिप्पलपल्लवात् अपि
विद्युद्विलसिताद्धि लोललला मनः ९३
न बाध्यन्ते गुणैः पश्यन्ते लसन्तेपि
शील्कैः नयनेन निवार्यन्ते शील
स्रागोपिताः स्त्रियः ९४ यत्नैर्यौवन
संजातदर्पकालब्धविह्वलाः केनो
पायेन परिरक्ष्या वार्यन्ते निम्नगाः स्त्रियः ९५
देहप्रदाः प्राणहराः नराणां भीरुस्वभा
वाः प्रविशन्ति वह्निम् क्रूराः परं प
लवपेशलाङ्ग्यः योषाश्चर्याविदग्ध्यानः
पिबन्त्यपत्यानि ९६ अहं पुरा राजः स्नाता
कालेकृष्णमलाञ्छने एकाकिनी

६ पुष्पवनेचैवनोन्मादिनीस्थिता ६७
७ व्रतदीक्षापरेयं सो मेर्घ्वविनतानः
ना उन्नतस्तनविन्यस्तहस्ताङ्घ्रिरमवे
न्नयम् ६८ पताः स्मसनसोत्कपाः
सज्जंभाः षट्पदस्वनैः सोत्कण्ठमि
वगायन्तिलताः पुष्परजस्वलाः ६९
उद्विग्नचैवनाक्रान्तास्त्रियभागवियो
गिनी व्रतशोषजुषः पश्यद्दृष्टिपथेणवा
स्मिन्निष्फला ७० इति चिन्ताहतेतत
स्मिंलग्नाभिरुद्धवेदर्पणैः नाप्यितः पा
रिहासाख्यैः शीलपाशैरिवाथयो ७१
ममामेकाकिनीदृष्ट्वा नहसंहृतिका
न्माम् पश्यशीत्कंपिनीपादनखाग्र
हणलीलया ७२ ॥

१ ललिताद्वैरैः ख॰ २ विद्यार्पितो क॰ ३ अयंश्लो
क ख॰ पुस्तके नास्ति ४ सोत्कण्ठा एव क॰ ५
ममाभिरुद्धवेमायंयौ क॰ ६ शीलपाशः क॰
७ उष्टः पादप्रहरणाहेलयाः क॰ ॥

तत्रांहृतकर्तंमानीचसंगमलज्जया
अयोमुखीच्युतंशीलंवीक्षमाणेवम
स्थिता १३ अविहरेचरन्तीस्मावरीम
वेदद्दृष्टंतत शुद्धगर्भप्रदैवेतत्कम
मेकुलपातकं १४ आस्तांकिमनया
पुत्रयुग्मसहितानन्तचर्चया संहृतास्मैव
प्रेमतोषारीणिकुलानिच १५ इ
तिमातुर्वचःश्रुत्वापातःसमसहसा
न्यताम् जातिमानावपतनात्रिजी
वितद्वाभवत १६ अथगत्वातिराह
ःसकैलासाटहासिनी आश्रमब्रह्म
णवद्वाराश्चवारहितिरतपः १७ तप्स
ग्रतपसातुष्टःस्वयमेवशतक्रतुः आ
लिंगयाचमानस्यनद्दीतेलिंभुवि १८
पुनःपुनःसतपसासंतापितजगत्रयः
सहस्राक्षवराम्प्रापदेवत्वंनत्वविस्मृता
म् १९ इन्द्रोदेवोभियानोऽश्वमोऽभ

२ वृद्धविविक्षतः प्रसह्यमेकदिवसेत्य
८ वनीयामगीहश्राम ८· संमोहपाता
लविशालमर्पलस्यात्रकार्थः कुलज्ञा
तिदर्पः श्रमहमादानदयाश्रयाणां·
शीलंविशालंकुलमामनन्ति ८।
मातानयस्यास्यविवेकराशिः पुन
र्भवाब्धिजिनकोनयस्य यस्यप्रसक्ता
दयितानन्तस्यास्यपवलोकेकुशाली·
कुलीनः ८२ इतिश्रीश्यामदासापरा
भिधेबेमल्लविहितेदर्पदलनेकुलवि·
चारःप्रथमः । द्वितीयोविचारः यनेन
दर्पः किमथनराणांलक्ष्मीकटाक्षान्ध्रु
लवच्चलेन यत्कंथराबद्धमपिप्रयाति
नेकंपदंकालगतस्यपश्चात् । ॥

१ सहस्रान्यताम् (वे·ग· २ यस्यास्ति विवेकरा
शेः क· ३ इति नीति पद्धतौ कुलविचारः
प्रथमः । क· ४ कंन्यमपि क· ॥

ह्रास्थितंतत्तिष्ठतिनिर्निमित्तमस्तितं:
तिष्ठतिदैवयोगात् स्थितंकदर्यस्यव
तोपभुक्तमुन्मत्तवन्तोपममेववित्तम् २
कमैक्किनमेनिमित्तेण: प्राप्त: प्राप्त: प्रथा
वताम यत्नेयत्नेप्रलपतानियत्नेविस्म
तेनएणाम् ३ विद्वाघयोनिर्वघयो:
कष्टक्लिष्टकलत्रयो: विशेष: क्लेषदो
षस्यक: कदर्यदरिद्रयो: ४ येयनाद
मेनहानेनदन्तेनियतावधि विनक्तो
लुब्धतांतेषामन्तेऽस्मेभुज्जतेयतनम् ५
उक्तंपरस्यामिषतामतुक्तंयात्महस्रुणतो
स्यदयेशल्पतोंयत्नेनियत्नेयनिनांयत्ने ६
यत्नेनजीवितेनेवकएठस्थनतिरोह्न
ते पर्यन्तेऽप्यप्रकाशेनवन्धूनांमुख
मातह: ७ यदर्जितंपरिक्लेशैरर्जि
तेयत्नभुज्यते विभज्यतेयदन्तेऽस्मै:
कस्यचिन्नामतत्तद्धनम् ८ ॥

२ विद्याविवादाय यत्नं महाय प्रज्ञाप्रकर्षैः
१ परवञ्चनाय अस्त्रप्रतिलोकपराभ
वाय येषां प्रकाशस्तिमिरं हि तेषाम्
१ अशान्तान्तस्त्वसाध्यनलवणवारि
व्यतिकरैर्गतच्छायः कायश्चिरविरस
रूक्षाशनतया अनिद्रामन्दोऽग्निर्नेप
सलिलचौरानलभयात्कर्णयोर्णाक
छिस्फुटमथनकष्टादपि परम् २ आ
वस्यामार्थवाहोऽभूदर्थेनाथ्येकापरः
मल्हो नाम तिरनन्दः कीर्तेनैनार्थिना
मपि ॥ एकदर्थैः सदा सर्वजनस्योद्वे
गडः सरः सूर्यसाधीनिय्यानानाका
लव्यालङ्कारामभवत् ।२ ॥

१ सर्वे ख॰ २ इतः प्रभृति श्लोकद्वयं ग॰ पुस्त
के नास्ति ३ तिमिराय तेषाम् क॰ ख॰ ४ अयं
श्लोको ग॰ पुस्तके नास्ति ५ इति श्रुतः क॰

कृत्वासमंत्रिदिवसंयनानांनिधानकं
भोगानांनाविधानम् सलज्जपेयापल
मानशीलमप्राप्तिराज्ञाद्रुदंसस्थूलम ३
निर्मिज्ञंतंनिलेवणाविनष्टमस्ष्टण
कविनिविष्टकष्टम् अष्टष्टष्टासंख्यप
संनिरोयानस्याभवेद्युमसशोकम्
कम् १४ विज्ञायंनिःस्वावानंदति
र्दीपजलवर्जितम् तस्यकष्टकदर्थ
स्यपरलोकमभूत्स्द्रम् १५ सभक्तस
वयेतिस्मभक्तःसततामयेः स्वा
नावान्विवर्तिःभूत्वाचूर्णाश्चिन्तयाकु
शः १६ पुण्यप्राप्यामतिर्नामयनद्धि
रिवनृपिणि भार्याभूत्तदयोगपस्यनेस
दैवविपर्ययात् १७ सदाप्रवृजायसाभ
तेष्वकारातिथिसत्क्रियाम् तेनसाय
विवादेषुशोचिताकलहाग्निना १८
तस्यांतस्याभवत्पुत्रःसद्गुणस्वरनाभिधः

८ पित्रालोभान्धकारेण नीतः पञ्चत्वमा
१० नाम १९ कदाचित्स्वगृहद्वारि दृष्ट्वा ल-
ब्धान्नमर्थिनम् चकार कलहं नन्दः प
त्न्या पाणिनिपातनम् २० सोऽवदत्को
पदष्टोष्ठः स्वसम्भार्यामधोमुखीम् त
स्यर्थापायं स्तनयोः क्षालयन्तीमिवा
श्रुभिः २१ ममदास्यति को भिक्षां त्वमा
त्मिहीनासंपदः दारिद्र्यजननी यस्याः
स्थिता त्वं दुर्भगा गृहे २२ स्त्रियो यत्र प्र
गल्भन्ते भर्तृवाक्यावकर्तिताम् गृहं
भवत्यवश्यं तदास्पदं परमापदाम् २३
गृहमेकं गृहस्थस्य गृहिण्यां पूतमर्थिनः
भार्याभर्जितवित्तस्य नष्टा गृहपतेर्गतिः
२४

१ पलपारशीलं गृह्णाति क॰ २ उदरे
ग॰ ३ अष्टष्टपाकं क॰ अस्पष्टपाकं ख॰ ४ स
शोकमूलम् क॰ ५ अहाखानन्दम् ख॰ ६ अ
यं श्लोकः क॰ पुस्तके नास्ति ७ दुर्वाप्यताम्
क॰ दुर्वान्यताम् ग॰ ८ नदयितम् क॰ ॥

नत्विदं दर्शिनेनापिजलोर्जीवितञ्जी।
वितं द्रविणांयेनराह्वन्तिसकायमा।
न्वयन्निते २५ जीवन्त्वक्षिको नि:
स्वः श्वावोऽत्यैश्वनसक्रियः दारिद्र्यम
रणंलोकेयनमायुःशरीरिणां २६
पतदेवार्थसामर्थ्यप्रसन्नोणोपल
भ्यते यन्नकस्यचन्येजीवद्भिःशवः
शिविकयोह्यते २७ प्रयच्छन्निकि
मर्थिभिस्त्वमञ्जकेशासेवितं दीय
तेयत्किलशवैसैतस्मान्मेकिंनदा
ते २८ पुत्रदारादिसंबन्धःपुंसांयन
निबन्धनः द्रीणांत्रयाःपलायन्ते।
दारागच्छतिकामतः २९ पतिताः
कुवयःस्वराःकलावन्तस्तपस्विनः
वैयस्येवसविन्नस्यवीहन्नेसवमा
नवाः ३० इतितस्यवचःश्रुत्वाकृपणा
सार्थनिष्कृपं सातमूचेसमवितंस

२ त्वष्णाभिजनस्य च २१ सन्तः कुर्वन्ति
॥ यत्नेन धर्मस्यार्थेयन्माजनम् यस्माचा
४ रविहीनानां द्रविणमलसञ्चयः २२
यत्करोति हृषिक्लेशान्स्नामोहं भजा
गरम् न तन्नेकर्द्धाणाहृदयस्था
पिरेवततत् २३ वर्धनेयोयनव्याधिः
सुखभोगवियोगकृत तस्याप्युशम
नेपथ्यं राजवैद्यचिकित्सया २४ लो
भात्राभूदूहेयस्य कदाचित्कश्चिदुत्स
वः नस्यन्तिपटहेसस्य नियनेयन·
भागिनः २५ कणाचामसनवपाङ्क
गम्यत्नेन परिरक्षसि मूषकापह
नकोबेरत्नराशिनमश्यसि २६

१ पतत्पद्यद्वयं ग· पुस्तके नास्ति २ द्रीणाः
ख· ग· ३ पत्नः ख· ४ अयं श्लोको ग·
पुस्तके नास्ति ५ सः क· ६ गमनम्
ख· ७ अयं श्लोको ग· पुस्तके नास्ति ॥

यनेनदर्पः कोनामधनलाभेनविनश्य
ति क्षयमाणंक्षयेनैवभक्ष्यमाणेनुप
मैवः ३८ विवार्धमाणल्लवेनदेवा
पीनतथानृणं नकस्याचिदवश्या
याथनलोभःप्रणश्यते ३९ कलौका
लेविलेमिश्रेष्ठेश्वर्थेसनाविते ना
स्करेषुश्रेष्ठेषुलब्धेनान्तियनेनकिं
मणिकेःकलहैर्नित्यमच्छिन्नगणे
नागतेः दानहिषोऽनपत्यस्यमन्दा
ग्रस्यथनेनकिं ४० सहसामात्ताद्यि
स्यराजद्रोहादिपातकैः भयादव्यय
शीलस्यराजद्रोहादिपातकैः लेनेव
धनेनकिं ४१ घोरप्रतिग्रहग्रामग्रम्ला
दग्रगणेजसः तद्विभागानभिज्ञस्यपू
तीनस्यथनेनकिं ४२ गविनेवाबसं
न्नस्यशीतवातातपस्थितेः प्रभूतहि
प्रलुप्तस्यकष्टाहस्यधनेनकिम् ४३

८ प्रभूतलाभलोभेन प्रयुक्तार्थस्य सर्व
१२ तः भूर्जदेहेन तव हस्तेन हस्तवृत्तेर्यनेन
किम् ४४ मलशालस्य वाणिजस्यू
त्कृतस्य जुगुप्सया लज्जनस्याशुचेः
पाकगान्ध्येनेवयनेन किम् ४५ का
लितेनाप्यलब्धेन भोगार्हेण वयोवने
नराजीर्णशरीरस्य भारेण वयनेन न
किम् ४६ प्रव्रज्यासक्तगेहस्य जनः
गौरवस्य जया यत्नसंघटितार्थस्य व
ध्येनवयनेन किम् ४७ ॥

१ भक्षमाणे ग्रथ्येनैव रक्ष्यमाणे क० ख० २
ग्रयम् श्लोको ग० पुस्तके नास्ति ३ प्रणाम्यति
क्र० ४ विशुनेषु क० ५ ग्रयं श्लोको क० पुस्तके
नास्ति ६ क० लोहः ग० ७ ग्रयं श्लोकः क० पुस्त
के नास्ति ८ वस्तकस्य क० ग० ९ इतः प्रभृति श्लोक
पञ्चकं ग० पुस्तके नास्ति गणनापत्रमात्रे वि
लोकितेनाप्येनेतिभावः १० मानशीलस्य क० ११
सोत्कृतस्य क० १२ जुगुप्सया क० १३ वयनेन ख०

शिशोरंकशशूमस्यपातितस्यापश्चे
विटैः हृणहृयोपयोगेनस्रमेनेव
यनेनकिं ४८ भार्ययास्वैरचारिणा
ग्रामस्थस्यनियोगिनः प्रसभभुजस
मानेनपापाम्नेनयनेनकिं ४९ शि
ष्यस्यपादितापाणभोगवस्त्रादिसंव
टः गुरोर्दम्भेनसिद्धस्यसेवितेनयने
नकिं ५० राजकोपनियुक्तस्यचौर्य
विद्धेनकेवलं क्षयेनशोकनीयस्य
वयेनवयनेनकिं ५१ अज्ञातभाः
विचौरादिदोषनिःस्वविनाशिना हा
स्यैकहेतुनालोकेगणकस्यधनेन
किं ५२ पिटकस्यैवपूर्णस्यपीडनी·
यस्यभूभुजा निष्पाकशाकभोजस्य
ग्रामीणस्यधनेनकिं ५३ कलमा
क्रान्तविश्वस्यमषीकृतस्यभोगिनैः
ग्रामसन्नवन्धनस्यान्नेदिविरस्यधनेन

८ किम् ५४ गृहिणीविग्रहोग्रस्य गुरु।
१२ स्त्रग्उपेक्षया कोपोपवासनिःक्षा
मसंतमस्य यनेन किम् ५५ मलिन
13 स्य कुत्सितस्य स्त्रीस्तनपरस्य च
दारिद्र्यापीकक्लिष्टस्य करदथ्यस्य यने
न किम् ५६ निर्धनाः स्त्रिविनोदक्लिष्टाः
स्य यनाक्षाति दुःखिताः स्त्रिव दुःखो
दयेजन्तोर्दैवाधीनेयधेन किम् ५७
समानेषु व्यतीतेषु सज्जनेषु ग्यवेत
सः विरसासारसंसारविरक्तस्य यनेन
किम् ५८ यत्त्वावाप्तोपयुक्तार्थोनि
श्चिन्तस्य विपश्चितः असत्यपरित
ष्टस्य संतुष्टस्य यनेन किम् ५९ ॥

१ भोग्येन क॰ २ पापान्तेन ख॰ ३ चौर क॰
४ विशेषणाकभोगस्य क॰ ५ रागिणः क॰ ६
कायस्यस्पर्थ्यः ७ गुरुस्य जनउपेक्षया क॰ ८
संतापित ख॰ ९ जनेषु क॰ १० विविग्रस्य क ॥
अथवा क॰ १२ असत्यास्य क॰ असेतोस्य ख॰

वालस्तृणेचकनकेचसमानदृष्टि
रिष्टेनवतिविषयेषुविशेषबुद्धिः
वित्तेनकोपपरितापसहेनतस्मि
न्कालेविवेकविकलोवदकिंका
रोति ८० प्राणाधिकस्यसुहृदःस
हृणीजनस्यपुत्रस्यवागुणनिधेःस
हसाविपयोगे शोकेनशोचतियदा
विवशःशरीरीरत्नाचलेशपितदा
वदकिंकरोति ८१ नार्थंशृणोति
नपुनःस्थितिमीहतेवास्पर्शेनवेत्ति
नरसंनतथापिवासम् दृष्टेःप्रया
तिपवनेनयदाजडत्वंभोगौर्यनेन
वततदावदकिंकरोति ८२ रोगादि
नःस्पृशतिनेवदृशापिभोजंपतीव्र
व्यथःस्पृहयतेमरणायजन्तुः स
र्वेषुयेषुविफलेषुयदाविरौतिया
मेर्यनेनचततदावदकिंकरोति ८३

८ निद्राच्छेदसंविद्वान्यक्तजनः सो
१४ द्वेगवैशेषोज्झितः पाककार्यकद
र्थितः परिजनैस्त्रीभयात्सो
भितः भग्नस्वास्थ्यमनोरथः प्रिय
तमावष्टब्धपादद्वयः पर्यन्तेवपुषः
करोतिप्रहुषः किंशास्त्रसैन्यैः
९४ अलंकृतः काञ्चनकोटिमूल्यै
र्महार्हरत्नैर्गजवाजिवाहैः निमेष
मात्रं लभते न जीवं कालेन कालो
श्चिवियागृहीतः ९५ निश्चेतनः का
ष्ठसमानकायस्त्यक्तः क्षणात्सत्क
लत्रमित्रैः शुभाशुभप्राक्तनकर्म
भागीयत्नामरत्नैर्वदकिंकरोति ९६

१ विषयेषु समान क० २ कथ्यार्दितः ख ३
प्रपतनावष्टब्ध ख ४ विवशः क० ५
विवशः ख० ६ यत्नात्त क० ॥

तस्मात्समस्तविभवोऽपविभ्रमेणाभू
ताभिभूतश्चमाभवत्साभिमानः प्रा
न्ताःस्त्रियःप्रबललोभयुतास्थकारा
विपुलतापरिचितःसहसैवयान्ति ९२
नष्टलज्जितचित्तास्यविभवैस्सा
स्मभोगोत्तरात्सूयतेनलरासमयाद्
तनयाःकष्टप्रविष्टावनम् शक्रःश्री
विरहेविवशानलिनीनालान्तराले
ह्रियाकृस्नास्याविविधावयानविवि
नातिःसन्नियातेयने ९८ इस्सकोऽ
प्यसकृत्सत्माद्बिलोभानुवबालसः
स्वभावःसर्वभूतानांसहजःकेनवा
र्यते ९९ ततःसकालेलोभेनभिष
ग्भिषज्यवर्जितः कोषनियानकुम्भे
षुलीनष्टेष्टाञ्यपद्यत १०० अथतमभूक
गुप्तस्यायतनम्प्रविरचितं मूषकाऽ
वगाह्यन्तिकद्दर्याःस्वद्वयेत्त्रयम् १०१

८ तस्ययातस्यनिरयंनिनायनरपतिर्य
१५ नम् पर्यन्तैराज्ञगामिम्नोलब्ध्यातं
यवनस्वरः १२ तस्मिन्नोऽस्मिन्नरस्मा
प्रशेषार्थेनापिभूयसा बभूवभूरि
संभारभोगसमयमहोत्सवः १३ सा
कश्चित्रामनन्दस्यमरुद्वागेरिहमाध
ताम् भोगभङ्गभयेनेतिप्रातस्तत्रा
ब्रवीज्जनः १४ विस्मियय्यनंकुनि
यतेनन्दस्यैवात्मवायनम् दीर्घ
तोप्युज्झतांसर्वमिसत्युःपुरवासि
नः १५ ततकालेगतेवासकोष्ठ
ह्रागन्नवासिनी वृद्धान्यासखवेष
त्रवाग्जलीवाटिकाभिधा ११

१ साम्राज्यदीनाः क २ लीनः धृष्ट ख ३
भूमिसंभारः ख ४ साकाचित् ग ५ ३
ति तत्रावदज्जनः क ८ गोष्ठ ख ॥

अन्धः कुब्जः कृपणः खञ्जः कुष्ठीस्व
त्गलग्रहः समूह्रःखवडः खोनासत
स्यात्तनयोऽभवत् ७७ तदृष्टैपैः
परिक्षीणो मातृः क्षीरे सनिश्चलः कु
पणावान्यवस्त्रीभिः शुनीक्षीरेण व
र्धितः ७८ पतदेव विरुद्धानां वैचित्र्य
पूर्वकर्मणाम् कृच्छ्रावसन्नाजीवः
न्ति विपद्यन्ते परीक्षाः ७९ व्रणैः
सपूतिकलिलक्लास्पत्क्रमिकुलैर्वृ
तः पक्कणोक्रणपाकारस्तस्योक्ति
मनरणमते ८० तस्मिन्नप्यतिवात्स
ल्यात्पुत्रस्याजननी स्थिराम् वबन्ध
वासनालीनः स्नेहमोहाहितः सहः ८१
सवर्धमानः श्वानकैः श्मशानाङ्कुराः
ऋसमः पक्कणेग्रपिशाचानामपु
देगाकरोऽभवत् ८२ यष्टीनिबद्धा

८ गमनःकुष्ठक्लैरुगुक्षितःसज्जगामपथा
१८ येनप्रययौतेननापरः ८३ अत्रान्तरेवन्द
नस्यपितुःश्राद्धदिनेमहान् वृषवार्धिम
मूह्लान्नदानेकलकलस्वनः ८४ ततःक
पिमादायसचाण्डालशिशुःशनैःश्राद्धा
मपाचकःकुक्कुहाराग्रभुवमाययौ ८५
तंदृष्ट्वाचन्दनःसोयाहिप्राणंमार्गेहृषणं
निवार्यतामयंप्रामस्तूर्णमितिसवदन्क्रुधा
प्रभुभूमङ्कःभीतेनलगुडेनाहतस्ततः
द्वारपालेनसावर्तःसकपोतस्तदाभवत् ८०
सतिर्भिन्नललाटास्थिप्रहारान्तजोदितः
ह्रंणंसंमूर्छितःप्रापक्लेशभोगायजीवितं
अहरवर्तिनीश्रुत्वाचाण्डालीतद्यथारवे
उपसम्पश्शोचातीप्रप्रानीतस्यशोणि
ते ८९

१ स्थलमूलगलग्रहः ख॰ २ त्वणा
नारे ख॰ ३ आचामो मण्डः ४ कोपतः क॰

केवलनिष्करुणेनेदं दर्शितं वनितयोरुभ
प्रक्लिन्नकायविकलेयेनास्मिन्नहम
टायितम् १० कायापायमयीं दुःखे
दृष्टां दृष्टस्य दुःसहाम् वैराग्यावसरे
केन क्रौर्यमेवंविधं कृतम् ११ क्रान्ति
मेवंविधामस्य हृदयक्लेदिनीमिमां
विलोक्य कुर्यात्कः पापपापंपरिहृपदमा
पदाम् १२ यद्यनेन महत्पापं न कृतं
पूर्वजन्मनि तदस्मात्प्रकारात्कष्टादृ
ष्टाकस्येदृशीदृशा १३ ये दृश्यन्ते वि
पत्क्लेशविशेषविषमव्यथाः नपवत्र
रवः पापपाकस्य कारणेन्नृणाम् १४
करुणार्हेषु शूराणामुपकारिषु वैरि
णाम् वञ्चकानामपापेषु पापसंक्षो
करोतिकः १५ तां रोदिषि किंपुत्र स
हसाद्यातंजाहजनम् अशर्मकर्मनि
र्माणंमर्मच्छेदिशरीरिणाम् १६ ।

द्युतितनस्वां प्रलापिन्यां प्रेत्य वामे जने
जिनः श्वेताश्ववन्धुः करुणासिन्धु
स्नेनाथयौपथ्या १७ भवभ्रमासक्त
परिश्रमाणां रागादिदोषैरुपतापि
तानाम् श्राश्वासनेनामृतसोदरेण
लिंपत्रिवर्गां द्युतिचन्दनेन १८ दृ
ष्ट्वातमापन्नतमुग्ररोगाभ्यंतिमग्न
मेमनेविविक्तम खलेबतार्द्रः क·
रुणारसेन तलापशान्से भगवाञ्जि
नेन्द्रः १९ तत्संनिधानेनमुहूर्तमा
त्रमनिर्व्यथः स्वास्थ्यमिवाससाद नि
हन्तिपापं कुशलं प्रसूते सदर्शनं स
विहिताशयानाम् २० ज्ञात्वाष्टचन्द्रः
प्रांसभगवन्तंतथागतम् विकमस्कु
समसेसरोमूतनामादायनिषेधौ २१

१ तवगा· २ पापवापकस्नकरे क· ३ श्रप·
कारिषु ख· जिनः स्वयम् ग· ५ द्युतिसारदरेण
ग· ६ मित्र विलग्नम् ग· ७ मयाशयानां ख·ग·

भगवानपिसाम्बर्षिप्रभावाद्दृष्टंतम्भुवः
हैमंकमलमाहृत्यतस्योपर्यथकली
लया १२ प्रणतेचरणेलीनेपूजाव्य
ग्रकरेऽपरः स्वभावेभगवान्प्रीतोऽभि
ह्वंसंसदिचन्दनम् १३ किमर्थंयथा
वमानोऽपिवराकस्ताडितःक्रुधा
कृतेनकृपणेकस्मात्कृपणेकोम
लेमनः १४ दयार्द्राःसर्वसत्त्वेषुभव
न्तिविमलाशयाः एवंविधानांदुःखा
नांकारणंकलुषंमनः १५ कृतक्रू
रापकारेषुविद्वेषपरुषेष्वपि भवन्ति
सन्तःक्लेशाक्लेशाषितेषुनकर्कशाः १६
क्लिष्टःकष्टकदर्थोऽयंलोभेनापरज
न्मनि अप्रदानोद्यतेनायकायक्ले
शेनपीडितः १७ एषनन्दस्तवापि
तापूर्णार्थिमलसंचयात् आहृतःपा
परोगेणचण्डालत्वमुपागतः १८

२ जन्मान्तरेऽप्यतोऽस्मिन्द्रोगम्योगाम्
१८ मूर्ध्यण्ण स्त्रवर्णादितमेतन्नेतेनाध्वमध
106 नोऽभवत् ॥१९॥ अन्नक्लेशाद्दशण्यांय
स्सुमध्वः सम्प्रयच्छति तच्छ्राभोगमभ्
वमस्यलोभाद्रोषुजन्मसु ॥११॥ इत
नवित्तकहणानिमित्तं लोभप्रवृत्तः
कृतमेवचितम् यैः संचयात्सारहोसैः
श्रन्नं तंशोचन्ति तेपानककमात्मवृत्तम् ।।।
इत्युक्तोभगवान्सुरांपविदयेयर्मदेश
नाम् यथाक्लेशग्रहाणां रेमर्हत्वप्रा
पवन्तनः ॥१२॥ तस्मात्सर्वैः पुरुषेणका
र्यः प्रवर्धमानेनयनोद्ययेन अन्नदानः
भोगोपहतं तद्विवितं पुंसापरत्रेहच उ
निमित्तम् ॥१३॥ इति श्रीव्यासदासोपा
ख्यक्षेमेन्द्रविरचिते दर्पदलने धनविचारो
१ प्रीमा क॰ २ क्रि द्वितीयः तृतीयो विचारः
ह्रकष्टः व॰ ३ कुबुद्धाणा क॰ तद्भोरयम्
क॰ ५ रसात् क ६ नीति पठतो क॰ ॥

संसारदोषप्रशमैकहेतुः करोति विद्याऽ
पदि दर्पमोहम् तदन्यकार्यमवमत्य सं
सारे नमम स्वश्रुमतोऽश्रुमाला १ शिक्षा
भ्यासेन हृद्यमर्थं पठन्त्यपि विहंगमाः
कपथविषयाद्दर्पः कष्टशमैकदेशाया २
सा विद्यायामंदं हन्ति साश्रीर्यो स्थिरवै
षति यस्मात्रस्मात्तारिणी यात्र सा बुद्धिरभिधी
यते ३ यो विद्यागुरूणां याति लब्धतां शी
लविनवान् तस्मै परिज्ञतमूर्खाय विप
रीतात्मने नमः ४ विद्याप्राप्यकृतं येन
विद्वेषकलुषं मनः तेनात्माहन्त मूर्खे
णस्वात्मापापस्तन्कैरेवैतः ५ विद्याश्री
रिव लोभेन हृषणायाति निंद्यताम् भा
ति नश्वरतैथैवैषा लज्जेयैव कुलाङ्गना ६
स्पृहणीयामतं तावद्विद्यासंतोषशा
लिनी यावन्नपार्थिवास्थानपण्यस्था
नेप्रसारिता ७ ॥

८ सद्गुणाः शुचयस्तावद्यावद्धादेनशोष्य
१९ कैः ॥ प्रक्षाल्यनपरीहन्ते खलैर्भूपालः
संसदि ८ अश्माप्यहृदयो यस्य गुणसा
19 रपरीक्षते ३ चितेव सहवर्णस्य तस्याग्रेण
तनेकृति ९ कविभिर्नृपसवाह्यविद्याः
लंकारहारिणी वाणी वेश्येव लोभेन
परोपकारिणी कृता ४ वादिभिः कल
होदर्कतर्कसंपर्ककर्कशा वाणी क्र
कचधारेव यर्मस्थले निपातिता ११ सा
धुतेजो वधार्थेव तार्किकैः कर्कशीकृता
वाणी विवादिभिः क्रूरैः सौनिकैरिव क
र्तरी १२ ॥

१ अश्मसंगुमाला क. २ हस्तिमूर्खेण क. ३
वावदूकैः क ४ परोपकारिणी ख.ग. ५ कलहो
दर्क. क. ग. ८ अयं श्लोकः ख. ग. पुस्तक
योर्नास्ति ॥

शीलंनैवविभर्तिकीर्तिविमलेधत्तेन
धर्मेधियं मात्सर्येणमनीषिणांप्रत
नुतेपापंहृष्यद्दोषगिरा नकोप्यापरः
लोकंकर्मनयतिप्रायेणमेदिध्यतो
यस्तस्याफलशाहपाटनपटोर्मूढ
स्यकिंविद्यया १६ येमस्तद्धविवा
दिनःपरवशाःशास्त्रेनस्थूलाकुलाः
कुर्वन्तिःस्वगुणस्तवेनगुणितांया
न्ताहुणच्छादनम् तेषांरोषकषा
यितोदरदहशाहेषणानिःश्वासिता
दीमारतशिखिवकुसफणितांनोवि
द्याजनोहेनभूः १७ शोच्यतांयातशी
लेनविद्वेषेणापवित्रताम् दर्पशा
पहतविद्यानश्यमेवमहागुणः १८
तपोवनेषुनिर्वैरामोषुनिमनीषि
णां पुरारैभ्यभरद्वाजौस्नेहदेवकं
नःस्थितिम् १९ पुत्रावभूतांरैभ्यस्य
विद्याविमलदर्पणौ २० हृणीयोगु

६ णज्ञानां सर्वीवस्तपरावम् १७ मरुद्धा
२० त्रम्युद्धोऽमृद्यवक्रीतामिथः स्तुताः
20 भवन्त्वविद्याः प्राप्य पितृप्रणयला
लिताः १८ मधुवारैम्पतनयोमवंश
कृतिविश्रुतो पशुपन्नात्मनिसाम्
यः पश्चात्तापाकुलोऽभवत् १९ स
गत्वाजाह्नवीतीरं निराहारः कृशाङ्घ्रि
रम चचार निश्चलतपस्तीव्रविद्याम
येतपः २० ततप्रसन्नापितात्मानं स्व
यमेत्यशतक्रतुः उवाच मिथ्या निर्वि
ण्णः कोऽयं तेमुनिपुङ्गवः २१ अनधी
तागुरुमुखोत्कथं विद्यार्थिगम्यते
अनभ्यासेन शास्त्रितुल्यं नभः कुसुम
शेखरः २२ अधुना विद्यया किं ते वि
द्यार्हशैशवं गतम् यत्फलं किल वि
द्यायास्तस्मिन्नवहितो भव २३ ॥

१ कीर्तिविमला क. २ तस्याः क. ख. ग. ३ गुणज्ञानात् ग. ॥

शीलंपरहितासक्तिरनुत्सेकःक्षमा
धृतिः अलोभश्चेतिविद्यायाःपरि-
पाकोज्ज्वलंफलं २४ विवेकरहिता
विद्यादेहिनांबोधशोषिता दर्पाश-
निनिपातेनहतावल्लीवनिष्फला
यतदर्थश्रुतेबुद्धिंकरोतिदैवदूषितः
यद्विवादैःकरिष्याभिमानेनलानिमा-
नीषिणां २६ सत्काराश्रमसंतोषो
विद्यायाःप्रथमंफलम् नानाविधै-
यपष्ठैगीक्षन्सर्थफलार्थिनः २७
उपकाराययाशुमानपरस्मनवात्म-
नः पद्मसंचयसंभारैःकिंतयाभारवि-
द्यया २८ अमायःप्रौढवादेननीय-
तेम्लायतांयया म्लायच्छाम्लायतालो-
भात्किंतयाद्वृदृविद्यया २९ स्वजि-
ह्लाह्लतिभिर्निसपत्नीवोढादिता
श्रुका क्रियतेयासभामध्येकिंतया
पुष्टविद्यया ३० अनुष्ठानेनरहिता

२ पाठमात्रेण केवलम् रञ्जयत्येव
२१ यालोकं किं तया शुकविद्यया २१
गोप्यते या कृतज्ञस्य मूर्खस्याग्रे प्र
काश्यते न दीयते चार्थिभ्यः किं
तया शठविद्यया २२ परोक्षं पसा
माक्रम्य विक्रयाय प्रसार्यते या
मुकुर्यैनिनामग्रे किं तया पण्यवि-
द्यया २३ न तीर्यते यया घोरः सं
सारमकराकरः निःसविताज्ञवं
ध्यया किं तया मोहविद्यया २४
नित्याभ्यासप्रयासेन जीवितं दी
यते यया त्रिवर्गस्यापरोधेन किं
तया कष्टविद्यया २५ ॥

१ दोषोष्म क॰ स्रम्य क॰ ३ यस्मायाः ग॰ ४
नीयन्ते ग॰ ५ कष्टः क॰ ख॰ २८ ग॰ ६ लोका
न् ग॰ ७ शाठ्य ग॰ ८ मकरालयः ग॰
९ इतःप्रभृति श्लोकद्वयं क॰ पुस्तके
नास्ति १॰ प्रसङ्गेन ग॰ ॥

नविवेकोचितेतुष्टिंनवैराग्यमथप्रश-
नः संपादयतियापुंसांकिंतयाजडवि
द्यया ३६ शौचाशौचविवादेनमत्का
श्रोत्रियतायया मिथ्याभिमानयो-
गिस्मा किंतयादंभविद्यया ३७ परमा
त्मार्थशालेनमथ्यामंजायतेयया स्व
विन्दिज्ञापहारिण्याकिंतयाशूलविद्य
या ३८ परमक्तापहारेणस्वस्वभावि
तवादिना उत्कर्षख्याप्यतेययाकिं-
तयाचौरविद्यया ३९ श्रनभ्यासहतो-
त्साहापरेणपरिभूयते याल्लज्जाजन
नीज्ञासाकिंतयामन्दविद्यया ४० लो
भःप्रभूतविद्यस्यरागःप्रवर्त्तितस्यव
नस्यश्चाशान्तिमायातिकिंतयालोक
विद्यया ४१ यथाभूपतिमाश्रित्यपरे
षांगुणानिन्दकः ४२ दानमानोन्नतिं
हन्तिकिंतयादोषविद्यया ४३ गृहे
यास्यपिगूढापिसमायांनप्रवर्त्तते

८ प्रतिभाभङ्गः सङ्गरा यथा किं तथा मूकः·
१२ विषया ४३ चार्ये पित्रोर्थिनां द्वेषः·
पिशुनानां शुनामिव यथा संजायः·
ते युद्धं किं तथा वधविषया ४४ वि·
स्मृता यथा वलिमस्य कण्ठे कृतगाताग
ता जीववृत्तिरिवाद्रीणां किं तथा स्मृ
तविषया ४५ रसायनी ज्वरजीर्णि·
श्विरोगी यथा भिषक् धातुवादी·
दरिद्रस्य किं तथा हास्यविषया ४६

१ अयम् श्लोको ग· पुस्तके नास्ति २ वादिनः
ख· ग· ३ प्राप्यते क· ४ दाराभिरूपापि क·
५ मूढः क· ६ अयम् श्लोकः ख· ग· पुस्त
कयोर्नास्ति: ७ अयम् श्लोको ग· पुस्त
के नास्ति ८ धर्मवादी क· ॥

यथाश्रयमृगाः क्रूरैः पीड्यन्ते तीव्रमा
र्गणैः आशापाशावलंबिताकिंतया
लब्धविद्यया ४७ पैशाचतापः क्रियते
वश्यादिकूरकैर्यया यन्त्रतन्त्राणुमा
रिणाकिंतयाज्ञानविद्यया ४८ ग्र
हणैर्वात्मकविहिंसाध्यति भोगायविग्रहा
त नृपः पापाद्विजः क्रोधात्मा विद्या
वाधितेयया ४९ विद्यागुणेनेविद्वेषो
ये विवेकनिबन्धनम स्वल्पशिल्पक
लात्तस्याः शेषाजीवितहेतवः ५० वी
णावंशोत्रहीनस्य लोलाद्रोघविवद्धे
षः अमीः कुहमसोलवविद्यालब्ध
स्यनिष्फला ५१ द्वेषदर्पहृताविद्या
कामक्रोधहृतामतिः लोभमोहहृ
ताहृतिर्येषांतेषांकिमापृच्छा ५२
हरेव्याकरणंकुरुष्वविषमयात्त्वहृद
न्तोभितं मीमांसाविरसानशोभयति
किंतर्कैरलंकर्कशैः नलीवःपता

८ तिस्मरभ्रमकरैः किंनय्यकाव्यास्वै
२३ स्तस्मान्निसमहितायशान्तमनसांवै
राग्यमारोग्यपदम् ५३ इत्युक्तः स्वय
राजेन निश्चयात्र च चालसः अभि
मानगृहीतानां तु निवारो हि दुर्ग्रहः
५४ अथ हृष्टद्विजो भूत्वा सिकृताम्
श्रिभिश्रोतैः शाकः प्रचक्रमेकांतेगा
ढ्गांथासैतव्यनम् ५५ नेरहुनि
ष्फलक्रियाविफलोयोगानिष्फलम्
गुतिसूक्ष्मः कृपाविष्टः पप्रच्छाभ्येस
मस्मितमैः ५६ ब्रह्मन्कपथनिर्वः
न्यस्तवतव्यसमुद्यमे निष्फलंवि
पुलायासंनप्राज्ञाःकर्मकुर्वते ५७

१ यत्र मार्गितोः ख· २ अयम् श्लोको ग·
पुस्तके नास्ति ३ वेषणादि कः ॥

अस्मिन्कुटिलकल्लोलदोलाविलोर्मि
तेऽम्भसि झम्पारैतैः कथमेतैः सिक
ताशुद्धिर्भवेत् ५८ इत्युक्त्वैव निशु
ष्टेण ब्राह्मणेनासमभाषत अहोपरो
पदेशेषु सर्वो भवति पण्डितः ५९
अनधीतां बलाद्विद्यां तपसा प्राप्नुमि
च्छसि यथा त्वं निष्फलारम्भस्तथाह
मपरो जडः ६० एतद्द्विजवचः श्रुत्वा
यथार्थमप्यमितो नरः तथापि दृढ
संकल्पः सक्तुमात्रवचालमः ६१ अ
थाप्यतीव्रतपसा शक्रः प्रादाद्वरं वर
म् सर्वविद्यानिधिर्येन सद्धसेवव भू
वमः ६२ प्राप्तविद्यः समेत्यास्मद्गृहमागत्य
गत्वास्वमाश्रमम् निजं तपःफलं
वासिकथांपित्रे समवेदयत् ६३ तमदा
क्रान्तमश्रान्तवृत्तसंस्कृतवादिनं भर
द्वाजः प्रमोदेऽपि विदाकुल इवावदत् ६४

८ पुत्रक्रमात्त्वयाविद्यातनपश्चापात्कि १
२४ मुच्यते किंत्वागामिभयादेतन्मयोक्तं
प्रतिभातिमे ९५ इतः समीपेरम्यम
कोपनस्यतपोवनम् विद्यामदान्
यौनस्तत्रावर्वावसपरावम् ९६ ना
वधान्तमुनेर्नाम्नादौत्वंचाभिनवप
ण्डितः तत्संगमेदृषमयःसदासंनि
हितःकलिः ९७ ग्रीवांस्तम्भमतःप
रीत्रतिकण्ठमात्रशिरःस्खलितः ।
साहेगाश्रमणप्रलापविपुलस्तोभा
भिभूतस्थितेः सन्तदृषाविषप्रवे।
शाविषमकोपोसनिःश्वासिनः क
ष्टान्हतनपण्डितस्यविकृतिर्भीमा
ज्वरारम्भभूः ९८ ॥

१ पथ्यातम् क॰ ग॰ २ सदाक्रान्तविश्रान्त
हतसंस्थित क॰ ३ भाषितम् ग॰ ४ नूनम
पण्डितस्य इति शार्ङ्गधरपद्धतिदृतः पाठः १२

नवतत्त्रप्रयातस्य पुष्कराग्रक्रविकादिनः
भविष्यन्ति गुणैः शापादवंशपमदलनिग्रहैः
शुक्तिकारजतज्ञाननीलपीतादिदृष्टा
न्तैः उन्मादृजनयत्येवविद्यादर्पपिशा
चिका १० एषविद्योपदेशोनविनाशः
प्रार्थितस्त्वया रैभ्याश्रमोनगन्तव्यः क
दंपदिमद्वचः ११ इत्युक्तोऽप्यसकृ
त्रिगामगत्वारैभ्यपुत्रयोः व्यथाद्विवा
दनिर्विदैः सदाविद्यामदक्लितिम् १२
तदर्पमत्तसाकोपभीमभ्रूभङ्गः उर्ध्वा-
शौ तावूचतमितः सकविद्याविदेष
शूलिनौ १३ कनीयानावयोर्येष्ठा
यस्मात्वं कृतेनच करोषिवादेशाल्पं
तस्मादायुः स्वयोऽस्तुते १४ इत्युक्तोऽ
पिक्रुध्यताभ्यानदर्पाद्विरराम सः नप्र
सन्नेनचक्रुर्देगापयन्तिमदोद्धताः १५
अन्यान्तरेभ्रमद्भृङ्गमालाभूमङ्गविभ्रमः

८ कालः प्रोषितकान्तानां ग्रीष्मकालः
२५ समाययौ १६ हिमपक्वाः स्मरमनसार
नः कल्पिते स्थाणाः सहेषाश्ववविष्ठा
सश्वेकर्मलयमाहृताः १७ साधुर्यल
लितोदारवाणीविलसितैस्फुरुः क
वीनामिव संवर्धः कोलिला नाम जा
यत १८ रैम्यप्रयाते पुत्राभ्यां सहस्रा
न्तसरितटम् भरद्वाजात्मजोऽभ्येत्य
प्रविवेश ततदाश्रमम् १९ तत्र पुष्पो
द्ययमग्रायमेपत्नीपरावसोः सोऽ
पश्यत्तप्रभां नाम रूपदर्पापहां रतेः
२० उरजाङ्ग नस्तक्रान्तो हरिणीं ता
विलोकते विलासदीर्घाकुर्वाणा
तरलापाङ्गभङ्गिभिः २१ ॥

तां दृष्ट्वा चन्द्रवदनां मदनानन्ददेव ।
ताम् बभूवोत्कण्ठमधीरः सहसैव वा ।
मुनेः सुतः ८२ ब्रह्मचारी कामेन ।
नवेनतरलीकृतः अभिलाषोचितं ।
वक्तुमनभिज्ञोऽप्युवाच ताम् ८३
त्वादृशमिदं रूपमनुरूपं मनोभवः
सृजत्सिक्तमिवात्मकं करोति मम मा
नसम् ८४ विद्याविनयमुत्सृज्य सं ।
त्यज्य गुरुयन्त्रणाम् त्वयि प्रवृत्तं वि ।
नेमे प्रागजन्मप्रेमबन्धनम् ८५ जा
नामि यत्कृतस्यास्य विपाके कर्मणः
फलम् तथाप्यभिमतं यत्तं न शक्नो ।
मि करोमि किम् ८६ न कृतेन न वि ।
भेन न हृतेन न कर्मणा प्रवृत्तं शक्यते
रोद्धुं मनो भवपथे मनः ८७ इत्युक्ता ।
तामयोद्भ्रान्तनयनामाश्रमोत्सुकीम्

२ गन्तुंप्रवृत्तांसोऽभ्येत्यजग्राहांशुकप
२६ ल्लवे ८८ कदलीकुञ्जरेणैव तरसाऽ
तेन निर्जने कृष्यमाणा तमवदत्स्वा
निवेषचलाङ्गुलिः ८९ मा मा मलि
नयस्वच्छशीलं मम तथात्मनः वि
द्यायानिरवद्यायाः किमेतदुचितं फ
लम् ९० प्रीलम्बुक्रांशुकालंघोत्थि
स्त्वकालज्ञां निजवध्वमिव गृह्णासि
परनारीणां पाणिनापटपल्लवम् ९१
किमेतद्दिसदुचितं दृष्ट्वा नूनं कमण्ड
लुः उद्ग्रीवः कौतुकेनैव सुर्वितवनि
गीहते ९२ विभ्रतोऽनर्गितरसांकु
शमेषु हर्विनवाम् जटावल्कला
भारस्तेन तोरिवनशान्तये ९३ पापसं
कल्पमात्रेणाऽपपायो सुविनीतव पति
तास्पर्शभीत्यैव कंपते लाक्षमालिका

१ दृतेन निहृतेन क॰

श्रामनोज्ञसरस्समाजपलोलरदा।
च्छदे इतिप्रोक्तिनैपुणैःपठितैव
मनीषिणः १५ इयंतपोवनमही
विवेकजननीकथम् जनयत्यभि
लाषंतेजननीवाजितात्मनः १६
इमेहियौवनभरस्तनस्फुरद्वहारकः
सर्वपापशिथिलात्मानसवेटाह्निप
तितलणात् १७ यिग्यिथंकिंविवे·
केनहेविश्राम्यतश्रुतम् यार्थ
नेपैनंसंसारविकारस्खलितंमनः १८
कविद्याविदिताशेषकार्याकार्यवि
मर्शधीः मूढताकवड्ककर्मसहा
पापकंद्दविनी १९ इत्युक्त्मानोऽ
पिप्रहानसतत्मानङ्ग्रहे पीलापहा
रंसत्रस्तासातदासमचिन्तयत् २०
किंकोशाप्यजनेलक्ष्याविवशांहप्रमा

६
२७

हिना उत्सृष्टधर्मनियमाः किं न कुर्वन्त्य
कारिताः १ अथ प्रस्मरात्तरात्ताव द्वहवसा
न निवर्तिते वश्यपतेर्मा न्वबादेन काम
क्रोधमदोद्धताः २ इति ध्यात्वा तमबा
दत्वाशोनेमिं ड्वादिनी गच्छ त्वं स्वपम
ख्यामिनि क्षिप्रमलताशृहे ३ त्वामा
सपुत्रः कालेस्मिन्नायाति स्वगृहे मम
ज्वलज्ज्वलनतप्तस्य प्पतस्याग्रे किं करो
म्यहं ४ इत्युक्तः स तया प्रायात्सम्व
वितायतनद्वयः उद्यानमपि समन्तो
स्तलं सकामसमोहिताः ५ रेण्वन्ततः स
मायातमन्त्रागारस्थितः स्थित्वं स्नुषा
प्रोवाच कोपाग्निधूमेनेवाश्रुवर्षिणी ६
भारद्वाजात्मजस्नातपापस्य वसिष्ठस्यतस्य सः
समायविजनेशीलविलसवेगम्यर्थितानग

१ वार्यते क॰ २ उत्कर्षमाता क॰ ३ उत्कर्षः त॰ २
खे॰ ३ भाषिणी ग॰

समयादुर्ग्रहग्रस्तः समेष्यामीति वा।
न्वितः विमुच्येनान्यथाहत्वानस्यस
स्तिमतीसती ८ पतट्टाकर्णपसहस्रा
प्रज्वलन्मस्तनाशुनिः बभूवडुनिमि
त्तोल्कापातक्रूरदृग्वांशुमान् ९ विद्या
वतोस्फुरस्सन्तविवेकः स्वस्थचेतसां
विकारकालेसंमोहच्छिन्नेविद्यावपु
स्तके १० मतिःस्वसन्नथक्रोधयन्त्रा
दंभारुणोद्धलः अभिचारजपेनेव।
कंपमानाधरोऽभ्यधात् ॥ अहोव
नभरस्थाज्ञः पुत्रस्याध्ययनेस्थयात्
धर्मोपदेशंयत्नेननग्नीकर्त्तेपराङ्मु
नाः ११ इस्तकामर्षसंरंभाद्पर्वतल
मत्तमः सप्रविश्यणाग्निसदनेप्रतीका
रपरोऽभवत् १२ उमाप्रविकटाटो
पकोपःप्रोच्चाग्निपिङ्गलाम् ॥

६ सत्त्वस्थावज्ञतां वृद्धो क्रूरक्रोधसमटा-
२८ मिव ११४ द्वितीयायां कृतायां च शूलम
होरगात्मकः कृतास्त्रवेः समुद्भूतःप्रो
वाच शृणु तोऽमुनिम् ११५ किं करोमि मु
ने कस्य विनाशायास्मि निर्मितः त्रैलो
क्यमपि निर्दग्धुं समर्थोऽहं तवाज्ञया ११६
इति ब्रुवाणं तं रुद्रः कृपाकारमभाषत
भरद्वाजसुतं गच्छ कवलीकुर्वेपणि
तम् ११७ इति तेन समादिष्टः सत्वजन्त
कंपितावनिः प्रविष्टोचमुनिस्तुता।
दृष्ट्वा दृशात्समाद्रवत् ११८ तस्मिन्नभि
द्रुते वेगाद्दीप्तशूलेन निशाचरे भयभ
ग्नगतिः प्रापशरणं नमुचेः सुतः ११९

१ ऽप्रयात् ख॰ ग॰ २ अग्रौ क॰ ३ द्विती
यस्यां क॰ संदग्धुं ग॰ ५ शकलीकुरु ख॰ ग॰

पलायमानः संग्रामः सजवाभित्वराश्र
मम् अग्न्यागारं विशन्क्रुद्धः शूद्रेणाशो
चदूषितः २० वामस्पृष्टः सनिश्शोचः प
तितः संभ्रमात्त्विती रक्तः शूलहतः
पश्चात्तस्मात्भस्मसादभूत २१ अत्रा
न्तरे भरद्वाजः प्रविश्यन्निजमाश्रमम्
विधस्तच्छायमालोक्य सोद्वेगः समवि
न्तयत् २२ ममपुण्यफलादानप्रसा
दृतस्यैवकृत्यः सदोतिष्ठतिपुरतस्ते
ऽयं किंतिस्थलाद्भव २३ इति संचिन्त्य
दृष्ट्वाग्रे भस्मीभूतं वृत्तं मुनिः स्त्रत्वाव
दास कथितं वृत्तान्तम्पपतद्भुवि २४
स लब्धसंज्ञः शनैकैरवदद्वाष्पगद्गदं
वैभ्योऽपि विद्वान्कालेन प्राप्नोतस्मस्त
तो भयम २५ हा पुत्र त्यक्तिते नापित
णत्वयनिपातिना नजीवामि सदो

८ क्षणकार्येनेव तत्त्वयाविना २८ इत्युक्त्वा
२९ पुत्रशोकेन चिताग्निमविशन्मुनिः स
दृष्ट्वापि नवोत्सेकाद्दम्भग्रस्तराः स्तुवः २०
स्वप्रयातेशनैः कालेनूस्त्रस्तस्य भूपतेः
याजकोजगमत्तौगोहस्त्रवीवस्तुपरावस्तु
२८ प्रवृत्तेविधिवत्तस्याटीसत्रेपुष्पि
यः दानमानोदयःकोपितयोर्याजक
योरभूत २९ कदाचिद्दिनपर्यन्तसंध्या
यांनिजमाश्रमम् परावसुःसमागा
च्छन्नष्टुपितरमग्रतः ३० कृष्णाजि
नोत्तरासङ्गः दण्डेनमृगशङ्कया जया
नपापविवशःसतेनाभूद्विचेतनः ३१

१ क्रुद्धः ख॰ ग॰ २ स्थूलेन ख॰ ग॰ ३ नि
स्पृष्टः क॰ ४ सोद्वेगम् क॰ ५ त्तस्मया
ख॰ ग॰ ॥

जनकं हृतमालोक्य ब्रह्महत्याभ
याकुलः गत्वा यत्र भवेभ्रात्रि सतः
मंथ्यैन्मवेदयत् ३२ अर्वाक्वसिष्ठस्तम
वदद्भ्रातः किं क्रियते विधेः भव
त्वियस्य संकल्पो देवरूपा विपर्य
याः ३३ धर्मार्थी पापमाप्नोति
शीलार्थी शीलविप्लवम् विद्यो वि
प्लुतं याते द्रविणार्थी दरिद्रताम् २४
ब्रह्महत्याव्रते तीव्रे भवतोऽद्यैव रा
ध्यहम् त्वमस्य कुरु भूपतेः संपू
र्णां याजनक्रियाम् ३५ उक्ते समवे
वहिश्रीतेः पापघात्नैव धृतव्रतः
चकार सर्वतीर्थेषु तीव्र निष्कृति
पारणम् ३६ ते समासमवंतंशोमरा
त्रो घ्नवंशयानम् हृष्टा मनावपू
र्णां नापितेक्षः समचिंतयत् ३७

८ अथैमद्दिमणकालेभागाहतोसमागतः
३: मदभात्पेष्विरतोऽवतल्किहोऽयिनीवहि
श्रतिसंविनस्सेः स्प्रसश्रीवाचशिथ्वी।
पतिं लोभमात्सर्ययोर्हेवलितःपात
कोक्वेया ३९ राजमस्तमहीमेषकि
ल्विषीवलमहस्यथा प्रविशमविकः।
सेनमज्ञातावार्यताभितः ४० इत्थक्र
लेननृपतिः कृतद्भेनविपर्ययात् तः
स्प्रवेशमज्ञानानिष्पापस्यमवारय
त् ४१ अथ्याश्वनपश्यन्तियोगपाद्या
गंधिहिताहिते पश्यातेनैवगाच्छन्तिनी
यन्तेयेनपार्थिवाः ४२ मिथ्यापवाद
दानेननैवभ्रातेश्चकोपसः निकारे
कारणेदैवमस्मनेहिमनीषिणः ४३
तेनतस्यानृशंस्येननिर्विकारतयात
या तेश्चः कृतसमासीनात्तमृत्युहि
दिवौकसः ४४

१ विपर्ययः क॰ २ ववार
क॰ ३ कृतज्ञः क॰ ४ विकारे ख॰ ॥

प्रणामेननतवानेनप्रसन्नात्मेवंधपुने
वराहींऽसिवराचारगृहीतांप्रवरोव
र: ४५ इत्युक्त: सहैरै: श्रीमातानुवा
चकृताञ्जलि: पदिशुष्मद्राहींऽ
हूदीयतांपन्ममेप्सितं ४६ मसि।
ज्ञायोऽभिचारेणभरद्वाजात्मजोह
त: सजीवक्वस्थतक्रूरानिकार: सच
तस्मिता ४७ अस्मस्मितामृगयिया
य: प्मावसूनाहत: सोऽपिविस्मत
तत्कोप: सुस्यप्राप्नोतुजीवितम् ४८
इसप्थितेवरेतेनतथेत्याख्यायितै:
सुरै: यवक्रीतभरद्वाजौरैभ्य: प्रापु:
स्वजीविते ४९ इमेतेपुत्रयोऽपिदर्प
विफलेयातेश्रुतेशोच्यता क्रोधान्धे
नपुत्र: प्रनष्टविमलालोकेविवेक
च्युते शीलेरागमहोष्मणाविगलि।
तेहैप्रेणनाशंगता: कस्याप्यसब

८ नाभिमानमलिनाविद्याविधत्तेगुण
३१ म् ५० चेतःशान्त्यैहवदर्पोज्झितेनय
त्नःकार्यःसर्वथापरिहृतेन विद्या
31 र्थिपःकामकोपाकुलानांदर्पा
ध्मानांनिष्फलालोकएव ५१ प्रश
मःपरंवित्तमहिंसापरमंतपः क्ष
मायापरमाविद्यानिरवद्यामनीषि
णाम् ५२ शुक्रस्यविद्यायतनद्राष्टैः
हृतैर्मायाप्रपञ्चोपचितस्यशोच्या
कचस्यवाचस्पतिजन्मनोऽपिविद्या
नेनविद्याविफलीबभूव ५३ स्व
शक्तिमतिनहितेषांदृष्टविषःकलिस
र्पः यदिशमविमलमतीनांस्वमन
सिभवतिनदर्पः ५४ इतिश्रीव्यासद
सापराख्यक्षेमेन्द्रविहितेदर्पदलनेवि
द्याविचारस्तृतीयः चतुर्थोविचारः

१ विफलालोके ग २ सुशीलेन ख ग ३ शान्तेः
तस्मान्दुष क ४ यदिविमलतममतीना ख ग ५
गुणिनांनभवति क

पद्मोपमानां दिनसुन्दराणां कोऽयं
नराणामस्थिरतूपदर्पः रूपेण कान्तिः
त्वशिकेव येषां हारिद्ररागेण यथांशु
कानाम् १ पर्यन्तरेखोऽङ्गविभागही
नचित्रोपमं बालवपुः प्रकृत्या तद्यौ
वनेनैव विकासमेति चैत्रोत्सवेनेव
शिरीषपुष्पम् २ अलोमशं पूर्णशशा
ङ्कशोभं मुखं तु रूपं कतिचिद्दिना
नि जातं ततः श्मश्रुविशालजालेऽशो
वाललीनाङ्कितलां विभर्ति ३ रूपमने
चित्रहितेन पश्यतामिस्वपदेणस्त
यांशुविंबं शीतैर्निदाघेन न भाति तो
येजमावतारेण चकारुरूप ४ रूपस्व
णस्वीकृतरक्तमांसग्रामसप्रसक्ताकृत
कामदोषा केशाग्ररोगैव जराजनानां
वैरूप्यवित्तं कवलीकरोति ५ पाक
कर्मेणैव [redacted]रूप्य विचित्रक
र्मोद्भूतितां गदेहभृतामलस्यः करो

त्रिकालः परिणामशालात्रूपंविरूपं
१२ चतुःप्रकारः ६ नलस्यतेकालगा
तिः सवेगा चक्रभ्रमभ्रान्तिविधायिनी
यमस्तोयः शिशुः सस्फुटयौवनोऽथ
प्रातर्जराजीर्णतनुः सएव ७ पुंसाम
वस्थात्रितयविभागरूपप्रदेयौवनमे
वनामत तस्मिन्मदोन्मादाटाटाङ्गःसंग
ंगणादिदोषापहृतेकरूपम् ८ यदान्तरः
शोचतिदुःखतमस्प्रकाशानःशोकः
विवर्णवक्त्रः नस्नातिनोत्तिष्ठतिनैवशे
तेतदाकरूपंकचयोवनश्रीः ९ यदा
स्थितः प्रेतइवास्थिशेषःकाराशृहे
धूमरितोर्ध्वकेशः प्रकीर्णरुक्काम
लकालकायस्तदाकरूपमागतोऽ
भिमानः १० यदासदाङ्गीकृतदेमडः
खमेवाप्रवासेनविनष्टकायः निम
प्रवासभ्रमभग्नजानुर्नरूपलब्धा
स्पतदास्तिरूपम् ॥

१ प्रोगमि गः २ तमाल जाले कः ३ जरा
वतारे न च खेः गः ४ भोगग्रहेणैव खेः
५ पाप कर्मेण खेः गः ६ वत्सरम कः ७
कालमतिः गः एतावत्सर्धन्तमेव गः ७
स्तकं वर्तते ८ स्म वेग कः ९ जीर्ण
शरीर एव खेः १० स्वकाशयः खेः ११
नैवाति न चैव खेः १२ ॥

८ यदा प्रहारैर्दलिताखिलाङ्गः खेदाक्लिष्ट

३३ नाम्नः स्फुटिताखिलदन्तः ध्रुवापिशा

चवमिवापपातितदापि रूपं विगत

स्वरूपम् ।२ यदा न धीमान् रिपुप्रमा

थी नवाकाङ्क्षितमत्युष्णत्वः तदा

स्वरूपादविचाररम्याद्धरं विरूपः प्रह

णीयरूपः ।३ यदा द्विरदः परियानही

नत्वपानिलीनः कृकृतेऽतियात्राम

कपोलसंजातवलीविकारस्तदा ह

रूपोऽपि परं विरूपः ।४ विहृत्य सप्त

वाद्भिः कविवरैर्भोगानभिज्ञः परं

मूर्वि: प्राकरवाहनस्तितिपटैर्यः स

न्यायाहृत्याते विक्रीतः पारदेशपणम

दनेयूतैरिकानुनरः पुमक्षित्रमयूर

वाहृवपुषः किं तस्य रूपश्रिया ।५

कालेम्गृहत्नीकुलिमाणले नदिनत्रि

यामान्त्र्यत्तिनापिवन्तम रूपं विलो

केवववपुषकेषांभकेटनकाङ्क्षामल

स्तीभवन्ति १७ रूपं वयः शौर्यमनङ्गभो
गप्रज्ञाप्रभावविभवं वपुश्च यस्मान्ति
कालभ्रमरः समन्तात्सुमांहिकिंजल्क
मिवांबुजानां १८ कदाचित्सहगांधर्वैः
सभाख्याने शचीपतिं न तेनाप्सरसः
सर्वा गीतेन च सिषेविरे १९ तासां मध्ये
वंभोकान्ताहुतीनामिव कैशिकी ३
वेशीसमस्तैमश्रीं वदन्तीवेन्दुपक्षयोः
शोकमेवागतास्तत्र तां दृष्ट्वा सुरवैम
गाः मुनिरेयममात्मानं स्वरस्याङ्क
मागत २० नृत्यन्तीसावभोहारमध्य
त्रिषु विंबिता युगपत्सविशन्तीव हृ
दयानि दिवौकसां २१ लीलादेवविमा
नेषु हंसास्तद्गतिनिर्जिताः नत्कटाक्ष
जितम्यक्केनिद्रां चन्द्रमृगः क्षणम् २२

१ शंकरवाहनः क० शंकरवाहनो वृषभः २ मण्डलेन ख० ३ कौशिकी क० ४ तज्जिता क० ५ चन्द्रमृगः ख०

८ तस्याः सर्छाण्ड्रो नेत्रमालेव पतितावा
२४ मौ स्तनयोः शात्वरस्रस्ता नीलोत्पलद
लावली २३ उत्साहोद्धतविभ्रमभ्रमरक
ण्ठाहृतहारानन्तरं स्तुतस्रस्तविगुणमौ
क्तिकभरः सक्तः स्तनोत्संगयोः वक्रे
न्दुच्युतसंततामृतकणाकारश्चकारं
त्वणं तस्यान्तरत्नसञ्चमादितघनस्वेदा
त्रुविंदवश्रियं २४ तस्यान्ततविलोकने
पुलकितं तद्दृष्टारतिमंनस्यं निःश्वासा
त्त्रितचारुरूपंरजमाचकेंपुरस्तात्सद
उद्दीस्याह्निपरंपरामपिहरे स्तत्रावस
त्राशाची कोणान्तोलितकेलिपद्मम
युपैमर्थ्येऽन्यकारं समयात् २५ विद्धेनः
वक्रनेनुन्नतलीलासंदर्शनेपुण्यवा
नां नराणां नत्रोर्वशी रूपवशीकृता
नां निमेषकृत्यानि विलोचनानि २६
देवसौ रश्मिनो स्तवत्रूपमायुर्धैर्युर्धयोः
मिथः कथासमभवत्तुणांकृष्टचित्तयोः २७

पक्वोऽबीदहोन्नूपमस्यास्तरलवल्लुषः
निमीलन्नियमायेनस्तनयोऽप्याकुली-
कृताः २८ अस्यासमदिकस्यास्येपता-
ऽस्यताः स्वजन्मनः स्मरसंभोगसंवाद
लज्जाकुटिलिताहशः २९ हृतसंगम
योरेवपरस्पराविलोकने मामस्पृष्टा
रमेवस्वमनङ्गेनार्पितरहः ३० रणोत्स
हृतनोः कण्ठमोत्कण्ठभुजवल्ल्यतं क
स्यायतरलापाङ्गारङ्गोत्तीर्णिकरिष्यति
इतिब्रुवाणमपरः सस्मितस्तमभाषा-
त अहो नु विस्मृतः किं ते भूतलेन्द्रः।
पुरूरवाः ३२ विक्रमाभरणं दिव्य-
लावण्यतिलकं भुवः उर्वशीभोग-
सम्भोगयोग्यस्य तस्त्रीयते यशः ३३ ॥

१ भ्रमकर क० २ हृतराज्जसा ख० ३ नृत्त क०

२ नेनसृपगुणोत्साहे हर्षवशीयं वशीकृता
३५ पुरस्थितापि शक्रस्य मनसा तत्र तिष्ठा
ति ३४ रूपसाम्येन शीतांशुवंशो ज्ञातः
सलज्जेत न करोति रते रते तत्कथाम
स्मरीस्मरः ३५ न जाने वृतहेवाकः
कोऽयं कुसुमधन्वनः नैवार्पयति
यस्माणि तस्यै वशरंपञ्चकम् ३६ अ
वः समसल्लांबुधिमवेलायां वोढा स्मा
जानु विलं बिवाकं म लीलागृहं तल
तन्वी तल्पे वहन्तीं कथं मन्मतिनैव विश्रः २०
द्दष्टः समनृपत्ना वदश्च लावेऽपि यन्त
तः कोवेत्ति तद्धियं रत्नपापेश्वासे कि
यद्विरम् ३८ इत्युक्तातोकृतन्नेत्री
पतिर्दर्शनतनिस्सखी नत्तेनिष्टतेज
भारिं प्रणम्यायतस्मेवम् ३९ राज
यांती ममामायतो पुत्रावदसः त्वमान
प्रवातितोविविशन्तदैविभिः स्वरोग

वात् ४० तौ तं दृष्ट्वा ततः स्नानविहि-
ताभ्यङ्गः संगमम् पीयूषनवनीतेन
लग्नस्वेदमिवोड्डुपम् ४१ स्नानोत्तरि
तकेशश्मश्रुमहार्हमाणिक्यकंकणम् ला-
वण्याभरणं तस्य विराजोर्जितं वपुः
शुभ्रश्रवणपाशस्य तस्य कण्ठः समा
ययौ निर्भथणानिवेशोऽपि विशेष
रमणीयताम् ४२ विचार्य तस्याम
र्यादि सोऽन्यौदार्यमक्षिनो प्रश्रयं स
त्वराश्चर्यति मात्पति सायंविधेः ४४
सतो कृताञ्जलिः प्रीत्या कृतासनप
रिग्रहो पप्रच्छ स्वच्छहृदयस्तदा
गमनकारणम् ४५ ॥ ४२

१ प्रीतांशोर्वंशे जातो महीपति क० २
हत ख० ३ हीरस्वेर क० ४ विशेषोः पि क०

८ ताद्वेवतः क्षितिपते महीक्षुक्षमथन
३९ नः त्रैलोक्याभरणं रूपं तवावां द्रष्टुमा
30 गतौ ४६ निसर्गेण जगत्सर्गनिर्ग
लगुणदानात् कौतुकालोकसारेव
दृष्टा सृष्टिः प्रजापतेः ४७ विलोकित
स्त्वं वसुधायां सुधांशुः पूर्णमण्डलः स्व
पपीयूषपानेन प्राप्ता प्रीतिः किमुच्य
ते ४८ इत्युक्तः प्रणयात्ताभ्यां किंर
चित्कुसुमितस्मितः तावूचे नरपतिः
मान्यमानेनाभ्यधिकादरः ४९ भव
त्संदर्शनेनाहमस्यनुग्रहभाजनम् द
हृष्ट्या दृष्टमायान्ति पुण्यपुण्यायेन केव
लम् ५० तीर्थाप्तिः साधुसंपर्कः स्व
पूजामहोत्सवः अस्मिन्निवसतिः सारे
संसारे सारसंग्रहः ५१ स्नानाम्पृक्तेन
नमयापुत्रयोरुचितः कृतः पुण्यसा
फलानि: पालकल्याणयाचनादरः ५२

अग्र्यागारान्तरे तावन्मुहूर्तं क्रियतां
स्थितिः कृतस्नानः समेष्यामि पूजां।
प्राप्यपात्रताम् ५३ इत्युक्तोतेनय
यत्नालोकृताशनमन्दिरम् स्नातं।
विभूषितं भूपं द्रष्टाव इति कौतुका
त ५४ अथ राजा कृतस्नानः सर्वा-
भरणभूषितः पुरोहितेन सहितः।
स्तत्समीपमुपाययौ ५५ सो दृष्टु
पृथिवीपालं तारहारं किरीटिनम्
द्वार्णैनैवोचतुः किंचिद्विषण्णौ विन
ताननौ ५६ कृतार्चनेन नरपतिनोतौ
पप्रच्छ पुरोहितः अकस्माद्भवतोः
कस्मादप्रसादइवेक्ष्यते ५७

१ निसर्गो जगदुत्सर्गः क० २ दृष्टिसृष्टिः क
दृष्टा दृष्टिः ख० ३ भवद्भ्यां दर्शनेनाहम्
विहितानुग्रहः स्वयम् क०

८ विनयातिक्रमोऽस्माकं यातः कश्चिन्न
३७ हेतुना मम । दृष्टो पुरो हि तेनेति तौ शान्ते
स्तम्भावतां मम् ५९ आवयोर्नाश्रम
न्न त्वं नयुष्माकमतिक्रमः किं तु ।
कालगलत्सर्वभावालोकनविस्मयः
अधुनैव नरेन्द्रोऽयं दृष्टोऽस्मद्भिःऽपि
यादृशः तावता क्षणेन कालस्य दृश्य
तेनैव तादृशः ६० दिनेष्वनवनेनि
संदह्यमानेर्के वह्निना नीयते का ।
लधूमेन नृपश्चित्रमचित्रताम् ६१
निःक्षिप्तसर्वभावानां नित्यमेतामवि
मतां मम् । रूपेऽभिमानेकः कुर्यात्त्वमवि
त्रपटोपमे ६२ जराजीर्णानि रूपाणि
रोगार्तानि वहूंषि च आशुषि कालो ।
लीढानि दृष्ट्वा कस्य भवेन्मदः ६३ यो
ऽयं विलोक्यते लोकः स्फारागारवि
कारवान् उत्कृन तामुपगतास्तपते

37

शुक्रबिन्दवः ९४ अहो कालस्य म-
हिमाऽयं कोऽप्यलङ्घ्यक्रमः क्रमः
यस्याकथ्यविरामेन सर्वं यात्यस्तमस्त-
ताम् ९५ रात्रेः स्नानवर्णेयाम्भू-
लावण्यलहरीतनोः पीतावर्णो-
न्स्यातेन प्रह्लादसद्वर्णेविता ९६
सम्पूर्णस्यायुषो मा ज्ञात्रूपस्य विभव-
स्य च होरायन्त्रं तु यावरवगलमेका
निशं न्यगणाम् ९७ कलाकाष्ठामु-
हूर्तानां कालस्य व्रजतां जवात् न ल-
क्ष्यते विभागेन दीपस्येवार्चिषां गतिः ९०
बालः प्रभाते मध्याह्ने तरुणः स्थवि-
रोऽस्तगः दिने दिनेशोऽपि क्रियते का-
ललीलया ९९ शुभ्रान्स्तु यथा यस्य
रक्ताङ्गाह्नेनेत्रातिग्मिताम्राङ्गनाः ग-
ह्वन्नकृत्तनकृःस्वकृःशुक्रोटाट्याणि
१ हतनैः का॰ ीन्द्राः स्वयम्

८ भ्रूक्षेपैर्वंचयन्नपि सस्मितादिर्गदः
१८ लीभिर्यदृशात्तद्वोर्घ्यो सततत्वथाव
तिसद्राकालः सकोऽप्याकुलः १०
श्रीकान्नृपमामन्त्र्याद्विजगमत्तदश्मि
नो नृपश्चतदुवच्छिन्नाशान्नृपम
द्रोऽभवत् ११ तस्मान्नकार्यः स्त्रिषि
याविचार्यसाध्यार्थे सोन्नर्यविलासद
पैः संसारमोहप्रसरेऽयनेऽस्मिन्वि:
षुल्लताविस्फुरितेहि रूपम् १२ प्रा
तर्वीलतरोऽयक्रुद्धमलतयाकाना
कुचामःश्रीनैर्हलाह्रासविकासस
रहविःसुहृगोकोपस्ततः पश्चात्
स्नानवपुर्विलोलशिथिलःपयः स्व
कीर्णोऽनिलैस्तस्मिन्नेव दिने सपङ्क
कलिलक्लिन्नस्तटेष्ववाप्ति १३ वैर
पसस्जंजनराजुतरुविवीतोपयाति:
पुराकान्तपातजितकामकीर्तिरभा

चतुर्दशीमूर्तिर्मलः सोदामस्यमनो
हंरवग्रमूर्त्संत्रामसनेहैहिनांरूपैक
स्यमविख्यातिप्रतिदिनंलाघिमनि·
सेयति: १४ तस्मादस्थिररूपंवि
चार्यरूपंभवस्वरूपंच श्रुत्वारूपम
दनशामनेस्थिरपदंसंप्रामयेह·
यियाम १५ इतिश्रीव्यासदासापरा
ख्यक्षेमेन्द्रविरचिते दर्पदलने रूपवि
चारस्तत्र्थः पञ्चमो विचारः अ
हंस्वरः क्रूरप्रतिभटघटापाटनपटु
स्फुरत्स्त्रीसेनायांहयगजघटानामधि
पति इति प्रोढः शुम्भो निजभुजबला
क्रान्तजगतो भवत्यन्तर्देवैः परिभव
पदकालगलितः १

१ दिक्शयितिभिः ख· २ मूपं क· ३ लीलाह
सविलास ख· ४ सहसा क· ५ पदवीप्रा
मये क ६ गजरथानाम् ख· ७ ॥

२ शौर्यानादर्पः पुरुषस्य कोऽयं हृष्टलि
३९ ङ्गामपि स्फूर्भावः शौचित्यहीनेवि
39
नयस्योपेते दयादरिद्रे न वदन्ति शौ
र्यम् २ बालस्य शौर्यं कुरु सोपम
स्य मातुः प्रहारे प्रणयस्मितेषु वृ
द्धस्य शौर्यं शिथिलाङ्गसंधेः स्व
स्त्रादयापूर्वकथापथेषु ३ वयः
स्त्रिभागेन तृणस्य शौर्यं यदेव दर्प
प्रभवाभिमतम् तद्वित्तवृत्ते विवि
यस्वभावास्मर्यायशोयामतिवप
रीतम्

चित्तस्य जात्मानिलचञ्चलस्य नाना
गुणत्वात्क्रियते किमस्य ४ लोपेः
न भग्नाः पुरतोऽरिसेनाभीतः सपदा
घभवन्मवीरः वृद्धेण शाकः समरे
निशीर्णः फेनेन शाकः सजद्यानवृष्ट

त्रम ८ 5

पकं समालिङ्गति दर्पलोला द्वी
वेव वेश्मान्तहि राजलक्ष्मीः ७ यः
कार्तवीर्यस्य वटोः सहस्रं विच्छेद
वीरो युधि जामदग्न्यः स ताघकेरा
मकरापि हृद्वैवाह्नणैदैन्यप्रलापी
वभूव ८ रामोऽपि माहाय कला
भलोभा त्रिकेकपेः संग्राय देत्य से
वाम भूप्रतापः शिशिरांत्रे नेव
कालेन लीढ्वलनुतामुपेति ९
वाली प्रसह्य स्नवगाः केरगा सो ला
सकैलाससहं दशाननस्य निलि
प्यकत्वाश्चलमस्थिवन्ध्य समाधिम
ध्याविपिमन्व तिष्ठत १० वृद्धोह
ताभूपतयः प्रसिद्धा वद्धाननराः संय

८ नैपुण्यपूर्वम् स भीमसेनेन भुजायुधः
४० येन द्विधा कृतः संधिविदारणेन ११
भीमोऽपि कर्णेन विकीर्णधैर्यः श्र
मूढशक्तिः कृपया विमुक्तः कर्णे
ऽर्जुनस्याततकौतुकस्य हरणात्प्रा
णां याचकतां प्रयातः १२ स फाल्गुनः
कृष्णकलत्रवर्गं जिगाम गोपालबला
भिभूतः न ज्ञायते दैवपथानुयाता
शौर्यस्य वृत्तिः करिकर्णलोला १३
भीष्मः स्मरत्वमायाति शूरोऽप्यायाति
भीरुताम् न कश्चिच्चपलस्यास्य शौ
र्यस्य नियता स्थितिः १४ बाणस्य दो
र्णां केसारिचक्रयाणपद्यातिस्थितिः श्र
जन्मभक्तिप्रणयी रक्षणे हीन रक्षितः १५

अन्ते ख० १ पवनोपमस्य ख० २ संख्याविधये
वचार ख० ३ हरणत्वमा ख० ४ बाणस्य केण
कंसारस्य के क ५ रहितो न तु शक्तितः ख०

वेगासिकालयवनेषुतुरुक्कन्दमशि:
श्रियत पौरि:शापयनपर्थङ्कतलस:
कुवितात्कृतिः १८ शिशुपालस्यशि
रश्छिन्नंचक्रेणवक्रिणा दृष्टि:।
कृतानवाधेषुनपेक्षस्यन्दपातिभि: १२
भीमनिष्पीयमाणस्यहृष्टोद्धर्योध
नात्मजः शस्त्राभिरिवशोभिर्द्रोण
कर्णकृपादिभिः १९ स्पष्टजरा
सन्धभुजस्तम्भकोटरः जननी
कहणाक्रन्दनिनादस्तुविर्भवत १५
महतामपिदृष्टेषामेवंरूपमदर्शि
तिः सामान्यविक्रमोदारमग्नावलोके
नाभिनन्द्यते २० स्पष्टकेरोद्धतान्ते
दांपतीर्व्रणपायेषुधीरता वृषयोर्वी
चिणहृष्यनीवानाशोर्यमीदृशं २१
निष्कारणंनृपांसस्पर्शोर्थेहिंसतव:
सुच्यते यः सर्वदैवसंनद्धः प्राणवा

८ पायदेहिनाम् २२ पतेदेवपरंशौ
५१ र्यंयस्यप्राणरक्षणम् नहिप्राण
हरः शूरः शूरः प्राणप्रदोऽर्थिनाम् २३
नकश्चिद्बुद्धिहीनस्य शौर्येणाक्रिय
तेगुणः पतन्मत्तगजितामध्येश्वभ्रे
पततिकेसरी २४ किंशौर्येणप्रस
गगस्यमदहीवस्यदन्तिनः वन्यकी
लाभलोभेनयः क्षिप्रमवटेनतु २५
शौर्यविक्रीतकायस्य सेवकस्यकि
मद्भुतम् मेघस्येवववेयायस्य सूना
वहृस्यनिश्चितः २६ नरर्थविक्रीत
शौर्येनमायामलिनमनः नहेषास्ला
घ्यतेयेषां गणेन्तेनद्गुणाबुधैः २७
कुलंकृतंनयेनेवलोभेनेवगुणोदर
यः पेश्वर्यंत्र्वनेयेनेवशौर्यंदर्पेणन
श्यति २८
१
श्रासक्ता कः यशः श्वे० ३
गुणः श्वे० १४

प्रभावभवनंतस्मैरवंदंभोद्भवोऽभव
त् सप्ताब्धिपरिखालोलमेखलायाः
प्रभुर्भुवः २१ तस्यनिःशेषतारातेः
सदायुद्धमनोरथः अप्राप्तप्रतिमल्ल
स्यययौहृदयशल्यताम् २२ सहस्रा
स्त्रयुद्धाभदर्पदर्पितमानसः कः
कोऽत्रिश्वरः संरंभादिमश्चिन्तयत्तदा
जनम् २३ दर्पकण्डूलदोर्दण्डश्च
न्तेरभसेनतम् सदावमानसंतुष्ट
जगादाभ्येत्यनारदः २४ नास्तित्वत्स
दृशः शूरस्त्रैलोक्येसत्यमुच्यते किंतु
नारायणोहीनेनरनारायणाश्रमी २ २
वदर्याश्रमसंसक्तौतीव्रतपसिस्थि
ष्ठितौ युद्धेच्छातौयदिस्यात्तेनस्फु
र्त्तिस्तेमनोरथः २६ नारदेनेत्यभि
हितःसवदर्याश्रमंययौ विलोकय
त्रिजगज्जैत्रयात्रासत्वरात्मवो २७

८ दृष्ट्वातेजोनिधीतत्रनरंनारायणोन्त
४२ पः मनोरथ्यपथाभ्यस्तंपयाचेयुद्ध
मुद्धतः ३६ तेयुद्धकामुकेतिर्यग्दृ॰
ष्टानंभीरथीरया विलोक्योवाच॰
मावज्ञस्मितदिग्याधरंनरः ३७ म
हीपतेनिवर्तस्वनवयंयुद्धकोविदाः
युक्तस्तैरेवसंग्राममस्त्वयेभस्म्यनन्त
राः ३८ इत्युक्तोऽपियदाराजानच
चालरणाद्वशात् तदातंहमसैषी॰
कनिशितास्त्रैरपूपयत् ३९ प्रदीप्त
ज्वलनाकारैःशरैराकीर्णविग्रहः
विनष्टविग्रहरूचिन्देपस्तस्माजयी
रताम् ४० ॥

१ तापित क॰ २ सर्वावसान ख॰ ३ सवि
ज्ञः स्मित लीलाधरो नरः ख॰ ४ पेषी॰
कनि स्मृतार्थैरपूजयत् क॰ ॥

अकाण्डवैरिणोतोद्धाण्डदर्पज्वरभरो
नृपः कृपणःप्राणहारीत्येतमेवशा।
रणंयथा ४१ वारितास्त्रस्ततस्तेनभ
ग्नमानमनोरथः लज्जाविकुण्ठक
ण्ठःसांराजयात्नीययौनृपः ४२ इति
मानस्यमहतामपिघोराशानिर्मदः
लोहस्यसमलेनेवद्वयोर्दर्पणतेजसः ४३
तस्मात्सदामानधनेनपुंसादर्पःप्र
यत्नेननिवारणीयः दर्पाग्रवक्रस्य
स्खलितोऽपिसर्वात्मनातीवनिपा
तनम्रः ४४ अदर्पशौर्यस्यहरणीयस
त्यागोविप्रदत्तापितस्वदेहाः प्रया
न्तिवीराःसुकृतामृतार्द्रयशःशरी
रैरजरामरत्वम् ४५ इतिश्रीव्यासदा
सापराख्यक्षेमेन्द्रविरचितेदर्पदलने
शौर्यविचारःपञ्चमः षष्ठोविचारः
जगामैकोमहच्छिरदरवदानार्हसरणि

८ र्थिशालिनः स्वानामहमभिमतायशा
५३ फलतरुः इतिमागोद[?]ग वदतिकि
लदर्पमनसियस्तदुद्भूतंसर्वंसुकृ
तमपहायव्रजतिसः । स्वर्गादिस
भोगफलाभिलाषात्मत्राणपूजांप्र
तिपद्यतेयः धर्मार्थपण्यक्रयवि-
क्रः योसौकलेनदानप्रभवोऽभिमा
नः २ यद्विद्यादिगुणोत्कर्षविशेष
परितोषितैः दीयतेप्रीतियत्नयोः
सपण्यक्रयविक्रयः ३ लोकप्रसि
द्धिसिद्धेयःप्रयच्छतिगुणस्तवैः
करोतिविलयंशंसोःसमदाक्रयविक्र
यं ४ श्रवमानहृतंयच्चदत्तमश्रद्धया
यत्नं ऊपरेनिष्फलंबीजंत्तिममत्ति
ममेवतत् ५ ॥

१ लोकस्य क॰ २ धीराः ख॰ ३ अभिमता
नो ख॰ ४ पूजां प्रतिपाद्यते यत् ख॰ ॥

ष्णाति नोः स्वस्य संवेधकीर्त्तिकर्षवि
गीषया दत्तं कारणं भूतं स्वतस्यैवं दाते
फलप्रदं ६ पात्रातिशमने विनमत्ताः
तमनुदीरितं अफलाकांक्षयाध्रुके
प्रयासमल्पमनल्पता ७ कुरुदेशादि
देशेषु कालेषु केयग्रहादिषु आत्मोप
कारमात्रेण पात्रे दानेन किं मदः ८ दे
शकालक्रियापात्राणि विचार्यैव के-
वलं परेषामार्त्तिशमने द्यर्द्धदान-
मुच्यते ९ स्वार्थे स्वपरोपत्रकलत्रा-
स्वत्वसिद्धये दीयते यत्स्वयं तेन लो-
भदानेन तेन किं १० वादीवलैः स्व-
लोकस्मैव यद्भृतपरीक्षया दीयतेय
च्चिरक्रिंष्टकष्टदानेन तेन किं ११ त्व
क्रोशागतस्य सात्रेष्णयाभ्यर्थ्य दी
यते यत्तद्वस्तु समस्तं तद्यदानेन ते
न किं १२ अमत्यभाषितं पूर्वं दत्तमा-

८ मन्नतोऽल्पकम् यत्सदोषमयोग्यं वा
४४ कूटदानेन तेन किं १३ चिरसेवानुरो
धेन लोभकृच्छ्रादनिच्छया अप्रसा
देन यद्दत्तं बलाद्दानेन तेन किं १४
यत्तुच्छ्यूपतिलकप्रतिपत्तिप्रदर्शि
तं दत्तमसत्यनिःसारं दम्भदानेन ते
न किं १५ प्रभूतभारसंभारराजचौ
रादिविप्लवे दत्तं यद्दृष्टमुद्दिष्टफल
दानेन तेन किं १६ अनास्वाद्यमवि॰
क्रेयमनादेयमनीप्सितम् दत्तं नि॰
रुपकारं यद्धन्यदानेन तेन किं १७
ऋणवद्विरसं शोध्यं वचसा प्रतिपा
दितम् यन्नित्ययाचनहठैर्याच्यदा
नेन तेन किम् १८ ॥

१ सन्निहृत्यादिदशेष्ठ क॰ २ अयं श्लोक क॰ पुस्तके नास्ति ३ वश्यदानेन क॰ ॥

प्रकस्मिपूर्णमसमोस्मिकृशांतस्यगुणो
दये मदीयदर्पितेरागद्वेषदानेनतेन
किं १९ अगादेः स्वजनैः पुत्रैर्लब्धदा
मग्रतियग्रहः नित्यमायाप्यतेयेनक
लिदानेनतेनकिं २० नपरस्यातिश
मनेनात्मनः पुण्यकारणं दत्तात्स्य
मृत्येनासंघतस्वल्पदानेनतेनकिं २१
दुर्ग्रहेषुविरुद्धेषुदशापाकेऽतिदारुणे
दीयतेदोषशान्त्यैयद्द्रव्यदानेनतेन
किं २२ पुमृषिस्यक्रमर्वाणाःशायन
स्योद्दातियत मूर्छास्यानेनमनसा
मोहदानेनतेनकिं २३ दत्तेप्रियवि
योगाग्रशोकपात्सार्तेचेतसा यस्मा
स्मातापजननेवाष्पदानेनतेनकिं २४
पुरोहितायगुरवेशान्तिस्वस्तिविधा
यिने दीयतेयत्स्वसृद्धेनभक्तिदाने
नतेनकिं २५ यत्समक्षफलस्पष्टं

८ यद्वितं सर्वस्वमूलं च यत्नात्म्याधेना
४५ पदर्जितं परयत्नस्पर्शेन शंकेन यत्न
दत्ताद्दुःखेशातेन यत्स्ववचसा पश्चा
त्तप्यद्रुणते तद्दानेयत्नबीजवापः
निपुणः शोषः प्रकारः कृपेः २६ प्रा
णेस्वर्गेवराङ्गनाल्तनतटस्पर्शाति
रिक्तेऽधुवं इतोमहरपिप्रयाति तृण
नामात्मोपकारेच्छया श्रापन्नार्त्ति
विलोकनेकरुणयाश्रद्धालयापू
रितं सत्वोत्साहसमन्वितं तृणमपि
त्रैलोक्यदानाधिकम् २७ युधिष्ठि
रस्य भूभर्तुः पुरा कनकवर्षिणः श्र
द्धमेधे विधानेन नवतमानेमहाक
तौ २८

१ दत्तात्स्वमूल्येनाल्पं खे· २ महादानेन क
३ स्पर्शोऽभिषिक्तं क ४ नियानामाम् क·

सज्जामहाराजभोज्यास्त्वविविधास्त्रणाः
तिषु अतिशयात्पात्रेषु भुञ्जानेषु द्वि
जन्मसु २९ विप्रेषु पूर्वमाणेषु सत्सि
काञ्चनशासनैः उच्छिष्टभूमिनकुलः
स्वबिलात्समुपाययौ ३० दीप्तकाञ्च
नवर्णेन पार्श्वेनैकेन शोभितः अपरे
णात्स्ववर्णेन विस्तीर्णजनकौतुकः ३।
सोऽभ्येत्य तत्र उच्छिष्टहेमपात्रच्युते
ऽम्भसि लुलोठ स्फारकरास्फालपरिव
र्तविवर्तनैः ३२ स्ववर्णपार्श्वेन कुले
दृष्ट्वा सर्वैकृतं हेलात् मज्जनसुच्छिष्ट
जले द्वितीयपार्श्वेदयन् ३३ प्राप्ते
न भुजा दृष्ट्वा दृष्टशिष्टैर्वेष्टया सोऽ
वदद्विस्मयप्रभुवाहस्पष्टादरयागिरा २४
राजन्नस्यातिदानस्य नपश्यामि वितं
फलं अस्मात्सुभूतसंभारात्सक्तुपात्रं
वरंपरं ३४ प्रवृत्तेऽस्मिन्महादानेमह

२ तत्ते महीपते विलेहत्रे च चित्ते च शुद्धि
५९ कोवेत्ति तत्त्वतः २८ संभावितः भुवन
भवनव्याप्तिपर्याप्तभोगः सर्वाशा
५६ पूरणजनतापूरणेऽमन्तत्वः
श्रीपद्मार्तिप्रशमनविधौ सत्वशुद्धिप्र
दाने संतद्धानामपित्वणकणः का
न्दुनाद्रित्वमेति २९ श्रूयतां यत्मया
दृष्टं भूपते स्वयमद्भुतम् उदेशदीति
ने यस्मिन्कायेरोमाञ्चकञ्चुकः ३०
शिलोच्छवृत्तिनापूर्वं विप्रेणादेवचा
रिणा उपवासकृशेनातं यवसक्तो
कं कलत्रिणा ३१ ॥

१ विविधास्वादपालिषु क॰ २ सुकृव
न्तेषु द्विजातिषु ख॰ ३ सुकृवत्स्व विप्रेषु
पूर्वमालेषु काञ्चनैः क॰ ४ दृष्टो दृष्टया
पुष्टः दृष्टया क॰ ५ सम्यक् त्वरया
ख॰ ६ सक्तुमात्र वरम् वरम् ख॰ ।

सत्कृपात्रे ततः सिद्धे कृते देवपितृक्रि
याः ज्ञायापुत्रविभागेन स्वभागं भो
क्तुमुद्यतो ४० सप्राणकृतितोयार्थी
वृद्दशीतितिथिमागतम् दृष्ट्वा सकृ
हिंसंत्विमसर्वाङ्गशिथिलाकृतिं ४१
तस्मै विहितसत्कारः सप्रसादेन चेतसा
सा श्रद्धास्वयाव सिक्तं तत्स्वदेहो नि
जभोजनम् ४२ निर्गतेऽतिथिनात
स्मिन्क्षीणत्वग्धिकारिणा तज्जाया
प्यादरवती तस्मै स्वमशनं ददौ ४३
तेनाप्यतृप्तिमालोक्य ततस्तु सुः श्रद्धया
तिथिं स्वभोजनेन विदधे सत्कृतः श्रा
नन्निवृत्ते ४४ गते भुक्तातिथौ तस्मि
न्नुपवासकृशो द्विजः सस्त्रीकस्तत्सुत
तत्स्यो क्रान्तोऽपि निशि निर्व्यथः ४५
श्रयाहं सत्कृगायेन निर्गतः द्वयितो
विलात प्रासस्तस्वर्णपुटिकामुत्स
ष्टोक्तिष्ठवर्तिनीम् ४६ ॥

६ तत्रावमन्नतोयेनक्ष्ह्मात्रस्यमेनृप
४० पश्यमेदक्षिणंपार्श्वंजातंहेममयंप्रभु
वि ४७ ततोऽहंवामपार्श्वस्यहेमत्व
यामयेप्सदा निर्विद्नश्चिन्तयायातःकृ
शतामेवकेवलं ४८ यद्यत्प्राप्नोतिपृ
थक्कर्मयोगात्समीहितं तत्तत्संपू
र्णमेवयातिविन्त्याविधेयतां ४९
अधुनावर्तमानेऽस्मिन्नश्वमेधेतवक्र
तौ हेमपार्श्वोपाद्यायातोविप्रोद्वि
ष्टामहीमहं ५० रत्नकाञ्चनपात्रा
तुसिक्तस्यलुठतश्चिरम् ममका
न्तिलवोऽप्यङ्गेनकश्चिदिहदृश्य
ते ५१ सर्वथासत्वशुद्धायदानाया
तिलधीयसे नमोमहाफलायैव
नभोगाङ्गप्रसङ्गिने ५२ ॥

१ मात्रे क० २ कुक्षिस्थं क० ३ तस्मिन्त्व
णेन क० ४ सिक्तासूत्लुठतः क० ॥

47

ऽस्मिन्कानकुलेयातेनतत्थेतिष्ठयिपिहि:
विविनमसततोव्ध्रुमस:स्तणात्तिमित
तोयथो ६२ तस्मात्सुवर्णांवरात्नम्म
मिदानेनेर्दर्प:शुभुदेयणकार्य: भवस
दांकरूणाद्दमत्वदानेमदाकस्यापि
देवपुष्प: ६४ इतिश्रीव्यासदासमापरा
ङ्मेनेमेन्द्रविरचितेदर्पदलनेदानवि:
चार:षष्टम: सप्तमोविचार: तप:स
दागायनाभिमानमोहग्रहाणाय।
सतामभीष्टे तेनैवदर्पोयदिकिंश्रेष्ठ
वस्त्रकोतिकाय:द्वपितस्मकाय: १
सर्वीत्मनास्थहृदियद्यविधेय:संसार
दोषप्रशमायपत्न: कोपापतंसघन
रागादिंयकरोतितीव्रनतप:प्रशा
न्तिं २ चित्तंविरक्तंयदिकिंतपोभि:
श्चित्तंसरागंयदिकिंतपोभि: चित्तस
स्तंयदिकिंतपोभिश्चित्तंसकोपंय
दिकिंतपोभि: ३ कोपेनशोषंपक्ष

८ स्फुरिताधराणां कोपेन कंपस्फुरिता
५८ धराणां स्विद्राभसात्त्वल्पमपुड्वेन
निस्तेजसां किं तपसा मुनीनां ५ मा
र्याच्छहत्या किल गौतमस्य शापेन
शिलाबभूव नीतो वसिष्ठेन रुषाभि
शापम् श्वपाकतां भूमिपतिस्त्रिशङ्कुः
भूमगमूर्तिर्विरतत्त्वलोभाह्रिणा टयेनी
नयेन स्त्रकन्याम् नवाणि सस्य फास्त्र
(वोदरेण मेहे निकारं च भवनः सरागः
पाण्डुः प्रियाकण्ठविलंबिबाहुर्ययौ
मनमस्तनतुर्यस्सलम् ६ गयः परीत
हिस्फुलिङ्गफूत्कृ तेर्धेतपस्विकोपस्य
विजृम्भितं तत् ७ विमार्गसंसारतरो
नेयेन निःशेषमुन्मूलितमेवमूल.
शापोपतापप्रभुणापरेषां किं तेन.
मिथ्या तपसा मुनीनाम् ८ नराज.
सेवाराजसा विलुप्तेन भूमिविद्यादि
विवादतमम् नंदभद्रीद्गाकुहका

कुलेयत्कस्याणमिंद्रविमलंव्रतंता
त् ९ ससंचयगृमकलत्रपुत्रपुनरि
हीतमवहाराभारम् दंभाभिमानो
द्रवकष्टभूतंमिथ्याव्रतंजीवितस्या
सुपायः १० ॥

१ प्रततोच्छ्रासः क॰ २ विलग्न ख॰

सरागरोगंवफलग्रमोहंसरोगसं
भारमवर्वगर्वम् प्रेष्ठदोषोस्या
ससयमायंससारविरूवतमेतद
ग्रम् ॥ जटात्सृजाजिनयोगपरक
स्याद्दुग्रस्थितिनिपीड्यमानम् विवे
कहीनंविरतप्रकाशंव्रतंशुद्रदृन्य
नसामनन्ति ११ सरागकाषायक
षायचिनंशीलाणुकसागादिगव
ंवा लोलोन्मोवडूसभरप्रहासत्र
तनवेषोद्रटलल्पहूतम् १२ निःस
ङ्गयोगंयनभोगसङ्ग विलंबिकङ्का

८ लकपालमालम् कोणकुलं स्पर्शी·
४१ त्विवर्जनीयंभारवंतंनत्कथ्यपन्निण
पम् ४ बालस्तपस्वी किमतोऽस्ति
ह्रास्मगुवावनेषीकिमतोऽस्मयो
गम् १४ मरागाःकिमतोऽस्तिनि·
ःधम्विःप्रमाताकिमतोऽस्तिशाय
म् १५ त्वमाशमःशामनमिन्द्रियाः
णामनःप्रसिन्ह्रुकरूणामतेम त
पोऽहैमतत्समजनेवनेवाकायस्य·
मेशापमणमम्यदाकः १६ हिमाच
लेश्पामलदेवदारुवनेषुरानिसि
रवारुद्रास्य नयस्यतांशोषजुषां·
मुनीनांकालोपयोवर्षसहस्रसंख्येः
ततःकदाचिद्भगवान्भवार्तिहारीवि
हारायनभःपथेन संसंभवाम्या।
वृषभाधिरूढःसमायपयोशीतमयू
खमौलिः १७ नस्योदितानांवदनप्र
भाणांदीर्घीकृतानेकशाणिप्रमाणा

म विलामहाध्येनतमोबभूवविभ
क्तिसंसक्तसितोत्तरीयम् १९ देवीवि
लोक्याथतपःप्रयत्नतीव्रप्रयासप्र
कटास्थिशेषान् मुनीन्कृपावेशः
विपक्षचिन्ताशशाङ्ककलेवाभरणंव
भाषे २० देवत्वदाराधननिश्चला
नांसंसक्तसर्वाग्रहनिग्रहाणाम् त
पःक्रियाशोषितविग्रहाणांनाद्या
पिमुक्तिःकिमहोमुनीनाम् २१ क
स्मादमीवर्षसहस्रलग्नक्लेशाबल
ग्नास्तनुशोषमग्नाः भवप्रसादंनिम
ज्जवोपयनैवनिरामयंघनतन्मुनयःप्र
यान्ति २२ ॥

१ निमज्जमानाः ख॰ २ नीलांशुक क ३ भयप्र
याम अनेनगाढ़दृकशुद्धितल्पम् ख ४ स्पर्श
विवर्जितम् यत् ख ५ शापम् ख ६ प्रसह्य क
दीर्घ कः ८ मरीचि ख ९ छवीनाम् ख॰ १०
विभक्तसंसिक्त क ११ विग्रहाणाम् क १९

२ रथ्युः प्रसादः प्रथमागतेषु निरादरत्वं
५० चिरसंस्थितेषु स्वाच्छन्द्यलीलावि
पुलावलेपादेष स्वभावः स्खलभः।
प्रभूणाम् २३ इति प्रियायाः प्रण
योपपन्नमाकर्ण्य वाक्यमीशो ऽ
ब्रवीताम् कुर्वन्विषप्रणामलका।
ण्डुकान्तिदन्तप्रभाभिः प्रतिभावि
हीनाम् २४ देवि त्वयोक्तं दयया स्व
नीनां भक्तानुरोधादुचितं म एतत्,
एषां भवोल्लंघन विघ्नभूतो शान्ति
गतौ किं तु न कामकोपौ २५ वन
प्रवेशैर्नियमैरशेषैः क्रियाविशे॰
षैः कृतकायशोषैः न निर्विकारं प
दमाप्नुवन्ति कोपेन कामेन च कृष्य
माणाः २६ प्रसत्त्वमेषां मनसो वि
कारं संदर्शयाम्येष निषक्तमन्तः
तीव्रव्रतैः शुष्यति कायपवनवाम

नालीनखवनप्रमोदः २७ संसक्तभो
गाः स्फुरद्यातिमुक्ताः स्रैरं ऽप्यरागाः
स्वजैनैऽप्यसक्ताः भजन्त्यविक्षेपा
त्मपः प्रसक्तायुक्ताः प्रकाशं पदमव
यं तत् २८ उत्कीर्तिंशंभुर्वृषभास्वः
लीलगिरेरिवाग्राटवतीर्थभूमिम्
द्वाणाट्भूद्वत्नुतनूपराधिर्नगव्रतः
कान्तिस्वयावदातः २९ नस्याम
राधीशाकिरीटरत्नशोणप्रभाद्री
विवपादपद्मो प्रचकाल्लविद्रुमवा
लवल्लीनवप्ररोहाङ्कतगर्वमुर्वी
म् ३० स्वस्पृष्टजानुप्रवितोहशोभि
नाभीह्रदावर्तविभक्तमध्यम् तत
स्यरूपप्रविलंविबाहोः पीनांसमा
मीन्तुवक्षःलीवन्द्रम ३१ अनम्पला
वण्यस्वयाधिमध्यस्थानैरिवाद्रैः
स्फटिकावदातैः चेकेदशाशाः स

२ इषुप्रकाशादिगंबरत्वादिवज्जात।
५८ हासाः ३२ पाणिस्थितशूणमसयू
रपिच्छकायाच्छटाविच्छुरितो ऽ
स्यकणः ३ राजलीनान्तरकाल
कूटविषाग्निनेवार्पितधूमलेखः
३३ सलोचनाभ्यां इषुपल्लला।
भ्यामारक्तपर्यन्तमनोहराभ्याम्
व्यधादिवानङ्गःनवाङ्गःसङ्गःदिग
ङ्गःनानामसुरागदीक्षाम्। ३४

१ वयथा ख २ कोपकामौ ख ३ स्फुते
ख ४ संदर्शयिष्यामि ख॰ ५ विशान्ति
क ६ यस्य क ७ रेखः ख ८ अ
नङ्गः मनङ्गः सङ्गः क॰ ॥

दृष्ट्वात्रिलोकीकलितामिलांघव
पुःस्मरारेर्जनितत्स्मरंतत पूर्वाप
कारस्मृतिजातलज्जेवचक्षुः स्वाण
क्वापिययोनतनीयम् २५ वभौ·
सकान्तः कुटिलासितेनस्कन्धः
स्पृशाकुन्तलसंचयेन अन्वेष्टुमि
ष्टाम्बुकुटैन्दुलेखांनिशागणेनेव
समागतेन २६ लतावधूपल्लव
पाणिमुक्तैः स्मितावदातैर्विवभौ
सपुष्पैः रूपान्तरेनिह्नुतजन्हुक
न्याफेनावशेषैरिवकीर्णकेशः २०
तेनान्यरूपेणकृतानवैवकान्तिः
प्रकाशेनिजरूपगुप्त्यै जटादिवे
षर्मृदितःकराभ्यांसर्वाङ्गमप्यङ्ग·
परेनियुक्तः २७ रूपंविरूपीकृत
मन्मथस्यतत्स्यकान्याकमनीय

८ यमासीत् लज्जापहारागृहनेदेवता
५२ नां सविस्मयोत्थेन नवाभिलाषः ४९
विवाससंभ्रमस्य समङ्गः सङ्गैः लज्जाव
तीनां स्पृहयेवपेतः नेत्राणि विद्या
धरसुन्दरीणां लीलारविन्दार्थति
रस्कृतानि ५० नभःस्थितानां त्रिद
शाङ्गनानां नखाग्रसौन्दर्यवशीकृ
तानाम् प्रकंपपिञ्जानविभूषणा
नां नेत्रोत्सवोऽभूदतिविभ्रमः
५१ स्मितेहकमाञ्जलिपल्लवाग्र
विमुक्तनीलोत्पलपुष्पकुञ्जम् स्व
रूपलोचनवर्गमस्य सौन्दर्यसं
सक्तमिवावभासे ५२ तद्दर्शनेको
तुकनिश्चलानां कणविनंसीकृत
लोचनानाम् मृगाङ्गनानामपिसस्
हामूर्च्छितान्तमन्तःकरणप्रवृत्तिः ५३

तस्य प्रवेशे वदनाधिवासलोभभ्रम
द्भृङ्गगणान्वितानाम् अभूत्सन्नम
स्यमनाकुलानां मुकुलेतानां कुसु
मेषु कंपः ४४ शनैः शनैराश्रम
संनिकर्षं तपोवनं मूर्तमिवापत
न्तम् विलोक्य कान्तं मुनिकामि
नीनां मनः प्रहर्षोच्छलितं बभूव ४५
तासां तदालोकननिर्निमेषा दृष्टिः
परं कर्णपथं प्रविष्टा उत्सृष्टलज्जा
विपुलाभिलाषात् सूचयन्मुग्धम
नोविलासम् ४५ तासां तदर्चारम
सोत्थितानां स्वस्तांशुकोत्कंपित
नस्तनीनाम् नवेन कामेन खली
कृतानां जृम्भाभवोऽभूद्गनयोर्वि
लासः ४६

१ पूर्वीपराधा द्वि ख २ निशाद्यनेनेव. ख ३ पत्र ख ४ प्रदेशे क ॥

८ तास्तांबभौरोमलतागुवेन्दुभीतात
५३ मःश्रीःस्तनरहितेव रागाग्निधूम·
प्रसरांशलेखोत्तनीयसीनाभिवि·
निर्गतेव ४८ तस्याधरेद्रुबनला·
लेमेवकाण्ठेहठालिरू·तमस्प्रहेव
ह्यदिस्तनन्यासमस्तम्त्रकेवपणा
तेहष्टि:सह्लेसेवतामाम् ४९ म्रद्रू:
स्वैनेराहितकुंकुताभि:पुष्पस्रह
नै:प्रसृतस्मिताभि: वातान्विते:
पल्लवपाणिभिस्तानिवार्यमाणा
स्वमज्जरीभि: ५० संतर्ज्यमाना·
स्वहोमधूमलेखावलीभूभ्रमणे
नदीभि: तस्यान्तिकेशीलउकू
लमुक्तिसज्जाविलज्जा:प्रसभंबभू
वु: ५१ नि:श्वासिनीनांस्मरवाण·
पुंखेपतान्तवातैरिवकंपितानाम्

53

तासां विलोक्यैवमनोविकारं भूम
न्नूः भीमासुनिपषिदासीत् ५२ को
पोत्कटव्याघ्रविदीर्यमाणात्समाम
गीरकचितेवतेषाम् श्रामन्नदो।
षागमवामरान्तसंख्यानियाम्भः
त्सहैवहृष्टिः ५३ दृष्टाधराः कंप
विघूर्णमानाः स्वेदार्द्रदेहाविषमं।
श्वसन्तः तेमेजिरेरागसमुन्नतेर्ष्याः
कोपाकुलाः कामुकरूतमेव ५४
श्वन्तज्वलत्कोपकृशानुधूमसंका
शकृष्णाजिनवद्धकक्षः त्रिदण्डमु
ग्रमजवेनकश्चिदभ्याद्रवन्नग्नत
उद्भषाङ्गम् ५५ हंसीमसुत्क्षिप्य
सकंपबाहुश्चिदेपकश्चित्तमया
विहीनः येनामनात्माविरहाद्दि
वाशुमोहेनिरालंबतनुः पपात ५६

२ कमण्डलुं कश्चिदकाण्डचण्डं
५४ भविष्णीकृतकोपवह्निम् आदा
54 यमोह्नेन पिनाकपाणेः पुरः प्रहारा
भिमुखो बभूव ५७ तेषाममर्षाद्द्रु
शमहंमाणं मोद्धनिकारं व्रणाम
ह्नमाणाम् प्रापुः प्रघाताः क्षितिम-
ह्नमाला भ्रूभङ्ग-तां तस्य तपोवनस्य
५८ तत्रांग्रमादाय समङ्गरीणां के
पाकुलानां कुसुमान्तरोत्थैः आ-
सीत्समोहः प्रतिमोऽन्यकारः पापा
त्तराभेर्भ्रमरैर्भ्रमद्भिः ५९ ते प्रापु
शीर्ण्णापदमत्यकारिवक्रेशशर्णा-
कोपसमीहमानाः कण्ठस्था-
लालोकनकालकूटसंपूरिता-
दाद्वमोहमूर्च्छाम् ६० तेतस्मि
तमस्फुरितायताग्रदग्लावा-

णविशेषतर्षाः पत्नीविकारोऽग्र
निकारमूत्तुःकण्ठान्तरश्वासमवि॰
कीर्णवर्णाः ८१ कोऽयंविजातिर्वि
गुणाःकलावान्नग्रोहृषाङ्कःप्रवि
शात्पलङ्कः प्रहृषितात्मेनमहर्षि
गुष्टागङ्गे॰वसुहालललनावलीपम ८२
ग्रनेनसंमृच्चयतानिगूढरूपेण
दर्पाट्टकुलीनभावम् नीतापवि
त्रत्वमियंमुनीनांकापालिकेनेव
वनान्तभूमिः ८३ अहोवतास्यअ
तिभाग्रमहत्प्रतीममालिङ्ग॰नमः॰
सृहस्य केनापिकामात्तुरहृका॰
क्रमेणकान्तंकृतरूपमनेनन्नून
म् ८४ उक्तेतितस्मेसहर्तुःसको
पास्तदण्डपाषाणहृसीशतानि ।
हेषाहृतादणमविवेकजन्मामो।

६ दृः प्रमादेगृहतामुपैति ८५ हरे
५५ भवत्प्रशान्तैः शिशिरांशुमौलौ
55 नेत्रप्रकोपविपुलानलतापिता
नाम् तदर्शनाद्भुमरणप्रसृतस्य
यत्नः पत्नीजनस्य सततं विनिव
र्तितेः भूत् ८६ अथसभगवान्भर्गः
स्वर्गापगातरङ्गनिर्झरप्रसृतहसित
स्तस्मादेशात्क्षणेनतिरोहितः
प्रशमविमलव्योमव्याप्यप्रियाम
वदन्स्मयस्मितसितसुवीरहृष्टेदेवि
त्वयात्रनिवेष्टितम् ८७ भस्मसार
शरीरनाहरुजटावन्ध्यः शिरोमु
ण्डेन कण्ठीदण्डकमण्डलुप्र।
णयिताचर्मोत्तमूत्रग्रहः कापा
यव्यसनेनिरम्बरहचिः कङ्काल
मालाधृतिः कामक्रोधवशात्स्थि।

शोषकरविं सर्वं हृत्यैव व्रतम् १८
दूर्गीक्रोधाग्निविरणेतजटाक्षुद्रव·
न्याह्वमोहा दन्तः सीदत्सरसवि
षयास्वादसंवादसङ्गात् आशा
पाशग्रस्तमनिचयाहास्तनाली·
नरोषात्रैषांमुक्तिर्भवतितपसा
कायसंशोषणेन १९ ॥
१ विषयासङ्ग·भङ्गादनत्वात् वि·
श्रृङ्गं त्रिपुरारिणागिरिसुता
श्रुत्वायथार्थं वचो निश्चित्या·
व्रतमप्रशान्तमनसां मिथ्यैवका
यक्लेशम् संसारोपरमायमोह
रजसः शान्तैस्तुनीतांपरम् राग
द्वेषविमुक्तयेचदययाचक्रेहर
स्यार्थिनाम् २०· दैन्यार्थिनोऽथभ
गवान्कृपयास्मरारिस्तेषामनुग्र

ट ह्मयेन विलोकनेन चक्रे स्मित
५८ स्नपितदिग्वदनो मुनीनां लीन
56 स्मयो हरजसा सह हैसेव शान्ति।
मृ ११ तपोविशेषैर्निशितप्रय
त्नैस्तस्मात्र कार्यः शृणु मोहदर्पः
हेयेण रागेण महोदयेन तपः
त्वयं यातिसहस्रयेन १२ प्रशा
न्तोऽनन्तस्त्लाविषमपरितापः
शमजलैः रशोषः संतोषामृत
विसरपानेन वपुषः अससङ्गः
संभोगः कमलदलकीलाला।
वलया भवारण्ये पुंसां परहित
मुदारं वल्लतपः १३ इतिश्रीव्या
सदासापराख्यक्षेमेन्द्रविरचिते दर्पद
लने तपोविचारः सप्तमः समाप्तोयं
ग्रन्थः श्रीत्रिपाठिशिवरामशर्मणे।
ऽमरत्नहारः

